

Anapest.Org представя

КОМУНИСТИ

Георги МАРКОВ

M32

886.7-2

Марков, Георги

Комунисти : Документална пиеса / Георги Марков; Ред. Огнян Антоу. - Варна : Anapest.Org, 2013. - 44 с. ; PDF 360KB, Calibri, 14+12 pt.

Съд. Въведение от редактора

УДК 886.7-2

ВЪВЕДЕНИЕ В ТЕКСТА И КОНТЕКСТА

|

Откъс от есе на Георги Марков, в което той разказва за пиесата

Марков, Георги. Биография на властта // Марков, Г. Избрани съчинения. Том 1. Задочни репортажи за България. София, Siela, 2008. с. 107-110.

През 1968 година по решение на партията в България се провеждаше широка подготвителна кампания от мероприятия за най-тържествено честване на 25-годишнината от 9-и септември, което се падаше през 1969 година. По идея от „най-отгоре“ Комитетът за изкуство и култура реши да възложи на трима от най-добрите драматурзи написването на документална пиеса в три части за историята и борбите на Българската комунистическа партия от основаването ѝ до 9-и септември 1944 година. Един от тримата автори бях аз и на мен се падна т.нар. антифашистки период, т.е. времето на войната. Впоследствие двамата ми колеги Николай Хайтов и Никола Русев заявиха, че не могат да смогнат със сроковете, и се отказаха, така че аз останах единственият автор на документалната пиеса „Комунисти“, която бе сведена само до военновременния период. Не зная по чия идея се изискваше „строга документалност“. Доколкото си спомням, някой от нашите ръководители бе видял пиесата на Петер Вайс „Наместникът“ и оттам бе

настояването за документална пиеса. Така на мен със специално разрешение ми бе предоставена рядката възможност да прегледам повече от 200 полицейски досиета, съхранявани внимателно в архивите на Министерството на вътрешните работи. Това бяха следствените, лични и съдебни досиета на почти всички видни комунистически герои на съпротивата, които бяха загинали, разстреляни или обесени. В продължение на близо шест месеца почти всеки втори ден аз отивах в сградата на МВР на улиците „Гурко“ и „6-и септември“, един служещ ме отвеждаше в малка стаичка в приземието, където ми се донасяха архивите, и друг служещ стоеше през цялото време при мене и наблюдаваше прочита им. Разбрах, че тази мярка бе взета поради внезапното изчезване на важни страници от тези архиви. Веднъж един от служещите иронично ми каза, че на самия 9-и септември някои партийни другари са се втурнали най-напред към Дирекцията на полицията, за да си намерят досиетата. Той изказа предположението, че може би съществени факти са били унищожени. Мнозина други са били в лудо търсене на Никола Гешев, човека, за когото се знае, че е държал в ръцете си цялата нелегална комунистическа партия и чието име аз срещах най-често в архивните страници. Тъкмо оттам пред мен се оформи образът на този изключителен полицай, началника на отдел „А“ при Дирекцията на полицията, когото аз направих централен герой на пиесата, и в единственото представление (генерална репетиция) се игра от народния артист Иван Кондов. Телевизионната версия на този образ бе също моя работа и бе игран от артиста Георги Черкелов. В своето разнищване на комунистически организации и конспирации Никола Гешев бе проявил невероятно умение и ми се струва, че неговата мрежа от агенти е работила доста безупречно. Така че сведенията, отразени в протоколите на разпитите, които той лично е водил, без съмнение отразяват истината. Паралелно с работата ми върху архивите аз се срещнах и разговарях с хора, които лично са били подследствени на Гешев или са имали работа с него.

Човек може да разбере чувството, с което прелиствах страниците на съдебни процеси и полицейски разпити, хиляди страници от показания, които обхващаха имена на много мои живи познати, кръстосали се по един или друг начин с убити комунисти. Прегледах архивите на видни комунистически герои, като Йорданка Чанкова, Лиляна Димитрова, Малчика, Йордан Лютибродски, цялата група от процеса на ЦК начело с Антон Иванов, където бяха Трайчо Костов (страниците за когото липсваха) и Вапцаров, докато стигнах до малко известни имена на родови комунисти или техни съмишленици. През ръцете ми минаха доклади и докладни записки на агенти с различни имена или цифри, на обикновени полицаи или полицейски началници, където с хладна точност се установяваха известни факти. Чрез някои от досиетата можеше да се проследи целият процес на пречупване на арестант или свидетел. От почерците, с които бяха написани показанията, човек можеше да долови конкретната и неумолима действителност.

Но моето първо и най-непосредствено впечатление беше за огромната разлика между това, което се съдържаеше в тези документи, и картината, представяна ни от официалната мемоарна литература като цяло. Разлика, която се отнасяше преди всичко и главно до характера на тези герои и до естеството на тяхното участие в борбата. Следвайки партийните рецепти за евтин героичен патос, мемоаристите у нас съзнателно подминават човешкото поведение и човешкия образ на героите, които те описват. Една красноречива и силна сама по себе си действителност се подменя с ужасно сантиментален и примитивен патос. Вътрешната драма на тези хора, изправени пред смъртта, трагичното раздвоение между повелите на живота и повелите на партията, острият конфликт между житейски реализъм и партиен фанатизъм — всичко това се подменя с подсладени кралимарковски легенди. Простата и ужасна конкретност на определени действия и състояния е заменена с дежурни лозунги.

Целият този документален материал пред мен разкри трагичните образи на обречените герои на тази сурова българска драма и някак естествено ги раздели на четири условни групи:

комунисти — идеалисти,
комунисти — съветски агенти,
комунисти — приспособленци
и случайни комунисти.

||

Из бележките за пиесите на Георги Марков от съставителката Зиновия Янкова

Янкова, Зиновия. Бележки за пиесите на Георги Марков // Марков, Г. Пиесите на Георги Марков. Съст. Зиновия (Зунка) Маркова. София, Литавра, 2002. с. 383.

Шестата пиеса, която редакцията на "Театрална библиотека" планираше да публикува, беше „Комунисти" - документална драма. Машинописен текст. Контрактувана с отдел "Репертоарен" към КИК. Включена към репертоара на Театър "Сълза и смях". Много театрали, които бяха гледали генералната репетиция преди закриването на сезона, бяха силно впечатлени от пиесата, постановката и декора. С голямо нетърпение очаквах откриването на сезона в Театър "Сълза и смях", но на 19 септември премиерата не се състоя. Пиесата беше свалена от репертоара. Директорът Иван Кондов - също.

Но нека се запознаем с един документ, отпечатан в книгата "Аз бях той - 121 документа за и от Георги Марков", стр. 117, София, 1999 г.

"Министерство на вътрешните работи Отдел Следствен -Държавна сигурност Протокол за разпит гр. София, 4.X/. 1972 г.

Ана Стоянова Иванова - по професия театровед (изпускам биографичните и съдебни подробности и началото на разпита с нея за драматургията на Георги Марков - бел. на съставителя):

...Последната пиеса на Георги Марков беше "Комунисти", която написа по предварителна контракция с отдел "Репертоарен" при КИК. Целта на Комитета за изкуство и култура беше да се създадат четири документални пиеси за борбата на БКП срещу фашизма и капитализма... На Георги Марков беше възложено да създаде пиеса за периода 1940-1945 г. ...За написването на тази документална пиеса КИК издейства да му бъдат предоставени документи от разпитите на директора на полицията - Гешев с комунисти. Върху това произведение работата започна в Драматичния театър "Сълза и смях" под режисурата на Асен Шопов. По време на генералните репетиции, които лично аз не съм гледала, стана ясно, че доминираща роля при разпитите, а оттук и фактически силната личност е Гешев, че моралната победа в края на краищата търпи неговата човеконенавистническа философия. Това наложи да бъдат поискани необходимите поправки от автора, за да се възстанови нарушеното идейно равновесие на творбата и се постигне действителната историческа правда...

Авторът отказа да направи необходимите поправки. Постановката беше спряна и по-нататъшната работа върху спектакъла не можа да продължи поради неговото внезапно заминаване за Италия под претекст, че има нужда от лечение..."

Оставям цитирания документ без коментар. Той достатъчно красноречиво говори за много неща.

Единствено за постановката на "Комунисти" не се откри програма. Даже и в Съюза на артистите в България няма такава. Най-после я открих в книгата "Аз бях той" на стр. 21. Написана е на пишеща машина... И в тази програма има различия в броя и подредбата на действащите лица (в пиесата ролята са повече и са подредени по друг начин). Тук липсва един от централните образи - Първи комунист, което навярно изменя съществени неща в сюжета. Но за съжаление времето пак е прекъснало нишки в паметта на създателите на постановката. Но всички помнят великолепно изпълнение на Иван Кондов в ролята на Гешев и Анна Бакалова в ролята на Втори комунист и техния "разговор" чрез мелодията на "Три танкиста", изсвирена с уста... лабиринта от тръби и телени мрежи, които така са се преплели, че не знаеш в коя килия на безкрайния затвор ще влезеш и дали въобще ще можеш да излезеш от него.

Талантливото декоративно оформление на арх. Ангел Ахрянов и пулсиращата образна мисъл на режисьора Асен Шопов и този път са се запомнили за цял живот. И се прекъсна започващото начало за създаване на документалната българска драматургия...

Едно многообещаващо начало със своя голяма истинност и острота...

|||

Две думи от редактора на Anapest.Org Огнян Антоу по повод пиесата и това издание

1. Защо е-издаваме пиесата - заради автентичната стойност на диалозите.

Реалните диалози са по-любопитни и силни от всичките ненаписани диалози за онзи период от страна на отраслите в онзи период пишущи, осинджирени в съюзи, сдружения и редакции.

2. Пълната документалност всъщност прави пиесата драматургично неинтересна и слаба. Разместването и наместването на реплики, както и предварителното осмисляне на персонажите като типове (което е далеч по-постижимо в проза, а не в сценарий) не са достатъчни. Трябва и да се измисля. Шекспир е привлекателен, понеже е фантастичен. Ще дам простичък пример какво е можело да се направи. Вътрешни речи на героите. Когато са сами в килиите. Те са в тежко психическо неравновесие. Как се бори и преодолява такова нещо? Ето как - като си повтаряш наум или правиш нещо, което е свързано с най-личното ти, най-съкровено то. Ето и простичкия пример: Никола Вапцаров в най-тежките моменти с изтезания и падение на духа знаете ли какво е правел? Дали са му тетрадка и той е записвал по памет старите си стихове (тези, които всички сме чели - онези всички, които четат, де). Намерете факсимилета и вижте разтеглениа, неестествено разчекрантен почерк. По такъв начин притиснатият душевно Никола си е стискал душата, дано издържи. Ето такива душеизлияния липсват на пиесата - а е можел да ги измисли Георги Марков.

3. Изданието

Марков, Георги Иванов

Пиесите на Георги Марков / Състав. Зиновия (Зунка) Янкова ; [Предг. Стефан Цанев] . - София : Литавра, 2002. - 396 с. ; 20 см.

Зунка Янкова - псевд. на Зиновия Янкова. - Офс. изд. - 800 тир.

Съдържа: Бележки за пиесите на Георги Марков / Зиновия Янкова

ISBN 954-8537-87-7

УДК 886.7-2

се характеризира с лоша коректорска работа. Неправилни определителни членове най-вече, недогледаност. Тук те не са оправяни, имайте ги предвид.

Георги Марков

КОМУНИСТИ
(документална пиеса)

Действащи лица:

ДИРЕКТОРЪТ НА ТЕАТЪРА

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ

ВТОРИ ЧЕТЕЦ

ПЪРВИ КОМУНИСТ

ВТОРИ КОМУНИСТ

ТРЕТИ КОМУНИСТ

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ

ПЕТИ КОМУНИСТ

НАЧАЛНИКЪТ НА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

АГЕНТИ - 2

ОБЛАСТЕН ПОЛИЦЕЙСКИ УПРАВИТЕЛ

ПРОКУРОРЪТ

ОФИЦЕРЪТ

СВЕЩЕНИКЪТ

ЛЕКАРЯТ

ГЕРМАНСКИЯТ ОФИЦЕР

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ

ВИСШИ ПОЛИЦЕЙСКИ НАЧАЛНИЦИ - 3

ОБЛАСТНИ АГЕНТИ - 3

СТРАЖАРЯТ

ДОМАКИНЯТА

ДИРЕКТОРЪТ

ВОЙНИКЪТ

РАБОТНИКЪТ

КРЪЧМАРКАТА

ВТОРИ РАБОТНИК

ШЕСТИ КОМУНИСТ

СЕДМИ КОМУНИСТ

ОСМИ КОМУНИСТ

ДЕВЕТИ КОМУНИСТ
ДЕСЕТИ КОМУНИСТ

Забележка: Всички свидетели могат да се играят от двама актьори.

ДИРЕКТОРЪТ НА ТЕАТЪРА (излиза пред завесата, към публиката): Другари и другарки, тази вечер ние ще се опитаме да възпроизведем на сцената някои събития от живота и дейността на комунистите през периода на въоръжената антифашистка борба 1941-1944 година, така както са отразени в оцелилите съдебно-полицейски досиета и предсмъртни писма. Всичко, което ще видите, е изградено върху автентични документи, една част от които ние буквално ще прочетем, а други ще разиграем като спазваме точно съдържанието им. За да се даде обобщаващ характер на разглежданите дела, променени са само имената на героите. Нашата цел днес е да възстановим пред вас достоверни картини от великата и трагична епоха и да припомним за ония достойни хора, чийто живот стана историческо съдържание на века. Умоляваме зрителите да не ръкопляскат по време на представлението и след свършването му.

Завесата се вдига. Сцената е тъмна. Прожекторите осветяват кръга на смъртта, върху който от тъмнината се появява Пети комунист. Той излиза от тъмнината, бързо преминава пред очите на публиката и изчезва в тъмнината.

ПЕТИ КОМУНИСТ (към публиката): Ето тук малко дете носи някаква мрежа със салати и зеленчуци, то се спира, гледа... и навярно недоумява... Някои бързат... други се спират... Когато трябваше да завием и да напуснем улицата, по която вървахме, в главата ми нахално се натрапи мисълта: по тая улица минаваш за последен път, сбогувай се. Колко странен изглежда градът, колко странни са хората в него... Пред Народния театър се тълпят граждани! Интелигенти!... Хора с чест! Навярно те ще гледат на сцената някаква трагедия, някакъв съдебен парадокс! Те се нареждат - хвърлят своята лепта... Поетът със своята фантазия трябваше да накара тия хора за миг да изживеят нещо, което липсва днес в човешкия живот. Да изживеят величието на правдата и истината. Да изживеят някаква красива любов! Нещо красиво! Те купуват билети... Не съм ли и аз някакъв артист? Артист, който умело играе своята роля, който със своята привидна крачка към смъртта кара да настръхват косите на доволната публика от възбуда! Дали не сигналът на някой режисьор кара сърцето ми да изскочи в момента?... Накваните с гвоздеи ботуши на стражарите ме събудиха... Аз исках на всеки минувач да кажа сбогом! Защо? И как? Сбогом... сбогом...

Сцената се затъмнява. Пети комунист изчезва в тъмнината заедно с кръга. Прожекторите осветяват двамата четци, които в двата края

на сцената държат пред себе си разтворените папки.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Дело номер... 4433...

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: За лицето... Първи комунист...

Двамата прелистват страниците.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До г. г. Областните полицейски началници в царството, г. г. Околийските управители и полицейските служби и г. Полицейския комендант - Тук. Окръжно Първите, моля, на последните предлагам да се издири, задържи и изпрати под стража в управлението лицето Първи комунист. Същият е заподозрян в противодържавна дейност.

Областен управител: (не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До г-н Прокурора при Софийски областен съд - Тук. Лицето Първи комунист до днес не е намерено. Обявен е за дирене в Централния полицейски бюлетин - броеве 283 и 295. Началник отделение "А"... (не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До г-н Началника на отделение "А" при дирекция на полицията, отдел - Държавна сигурност. Рапорт N 34 от агент 3252, група първа Доносям Ви, господин началник, следното: Днес, 3.11.1937 г., движейки се по улица Клокотница, забелязах лицето Първи комунист, понастоящем нелегален комунист, който залових и предадох на адреса на Дирекцията на полицията.

Разузнавач 3252 -Боян Янков.

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До г-н Прокурора при Софийски областен съд Доносям Ви, г-н Прокуроре, че в ареста при Дирекцията на полицията е задържано лицето Първи комунист, живущ в София. Същият е задържан при една проверка и когато полицаят е искал да му направи личен обиск, задържаният побягва и след гонитба от около 5 минути бива наново заловен. При личния му обиск в него се намери една бележка за конспиративни срещи и брошурите: "Разкази от Ги дьо Мопасан", вътрешно съдържание "Опита от работата на КИМ и задачите на единния фронт на младежта", външни корици "Капитан Немо" от Жул Верн - вътрешно съдържание "Седем години борба за революцията", външни корици "Багрената чума" от Джек Лондон - вътрешно съдържание "Вътрешното положение и изход от него" - всички издания на Централния комитет на Българската комунистическа партия и други материали.

За довършването на започнатото дознание да се установят връзките и дейността на задържаният в нелегалната Българска комунистическа партия, моля разрешението Ви същият да бъде задържан 5 дни, съгласно чл. 79 от наказателния закон.

Началник отделение "А"... (не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

Доклад за Първи комунист, който върши само конспиративна работа. В отдела Държавна сигурност има досие, от данните на което се вижда:

През 1930 г. като студент във Ветеринарномедицинския факултет става член на студентската нелегална комунистическа организация БОНСС. Взима дейно участия в живота на тази нелегална организация.

На 1.05.1932 година задържан в Дирекцията на полицията за проява на комунистическа дейност - издигане на комунистически трибуни по случай първи май.

На 21.02.1934 г. издига трибуна във Ветеринарно-медицинския факултет против изключванията, които са правени на студенти комунисти, като напада Академичния съвет с думите "Фашизиран академичен съвет". Стават сбивания и се изпочупват много от прозорците на зданията.

На 12.03.1934 г. взима активно участия при инцидента в студентския стол на ул. "Цар Шишман" 22, боя между студенти комунисти и националисти.

В края на март 1934 година става член на Централно ръководство на БОНСС. За проявена комунистическа дейност, понеже подбужда студенти комунисти към стачка, е задържан и подведен под отговорност по чл.43 от Закона за ограничение на престъпленията. При разглеждане на делото е осъден на шест месеца затвор. На 12.05.1935 г. издига комунистическа трибуна в двора на църквата "Свети Петър и Павел". При произведеното дознание се установи, че той е член на нелегалната комунистическа организация и поддържа връзки с функционери на същата. Изпратен на господин прокурора при Софийски апелативен съд, привлича същия в качеството на обвиняем по чл. 7 от ЗЗЗД. Представя гаранция и го пускат от затвора. При разглеждането на делото не се явява. Живее нелегално. С присъда N 911 от 8.12.1936 година е осъден задочно на 5 и половина години строг тъмничен затвор.

На 3.11.1937 г. е задържан, когато се движи по една от софийските улици, понеже се търси за присъдата.

Сцената се осветява. Кабинет с бюро, зад което седи Началникът от Държавна сигурност. Влиза Агентът като изтласква пред себе си Първи комунист, който остава прав в средата на кабинета. Агентът излиза. Началникът приближава арестувания, гледа го подозрително.

НАЧАЛНИКЪТ (подава му стол): Седни! (Първи комунист сяда. Началникът го разглежда.) Как си?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Като в полиция!

НАЧАЛНИКЪТ: Сигурно не е приятно. Но какво да се прави. Бъдещето е ваше, а настоящето е наше! Ние живеем, а вие чакате! Тъжното е, че някои от вас, някои фанатици като тебе, може и да не го дочакат! Или ти си на друго мнение? А?

(Първи комунист мълчи.) Да ти кажа право, очаквах, че по-рано ще се срещнем! Но ти малко прекали! Накара ни да се тревожим за теб, да те търсим, неприятно и за нас... и за теб! Къде беше през цялото време? ПЪРВИ КОМУНИСТ: В София.

НАЧАЛНИКЪТ: Разбира се, без адресен билет?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Да.

НАЧАЛНИКЪТ: Откъде научи за присъдата?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: От вестниците!

НАЧАЛНИКЪТ: И как живя през това време? Разкажи!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Работих.

НАЧАЛНИКЪТ: Къде?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: В текстилна фабрика за коприна "Фея", в "Янтра" - нощна смяна, в "Балкан-текстил"...

НАЧАЛНИКЪТ: Работил си много малко. От какво се прехранваше?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Когато работех, от заплатата. Плащаха ми 30-40 лева надница.

НАЧАЛНИКЪТ: А когато не си работил?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Получавах помощ от помощната организация.

НАЧАЛНИКЪТ: Колко пъти са ти давали пари?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Няколко пъти...

НАЧАЛНИКЪТ: Всичко в пари?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Седем-осемстотин лева...

НАЧАЛНИКЪТ: Мизерно! Трябва да ти кажа, че въпреки всичко аз уважавам идеализма! Издържаш на бой, издържаш на глад в името на светлото бъдеще! И не за себе си, а за народа си!... А пък аз съм един жалък полицай, който се опитва да спре колелото на историята, а? Дали наистина няма да го спра? (Към него.) Смешно ли ти е?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не!

НАЧАЛНИКЪТ: Аз пък си помислих, че ти е смешно! (Разхожда се, внезапно.)

Какво имаше у теб при обиска?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Три нелегални брошури, едно окръжно - директива за изборите, една бележка, на която са написани пет сведения с инициали за анкета...

НАЧАЛНИКЪТ: Какво анкета?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: На помощната организация!

НАЧАЛНИКЪТ: И кой ти даде тия материали?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Същото лице от помощната организация, което ми е давало и средства за живеене.

НАЧАЛНИКЪТ: Той ти ги даде или ти ги поиска?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Брошурите аз поисках да ги разуча!

НАЧАЛНИКЪТ: А окръжното?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Окръжното той ми даде също да го разуча, защото аз му

съобщих, че отивам в затвора.

НАЧАЛНИКЪТ: А бележката с петте точки?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: И нея. Той ме накара да я препиша с мой почерк и си взе неговата. Целта беше да я вкарам в затвора, там щели да си я поискат.

НАЧАЛНИКЪТ: Разбира се, не знаеш как се казва човекът от помощната организация? ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не!

НАЧАЛНИКЪТ: Откога ви е връзката с него?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: От есента на 1939 г. в студентския стол на улица Гурко".

НАЧАЛНИКЪТ: Редовно ли се срещахте?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не. Оттогава не го видях - до пролетта на тази година. Един ден, когато излизах от фабриката, той ме чакаше пред нея и оттогава съм във връзка с него! НАЧАЛНИКЪТ: Къде се срещнахте?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: В млекарницата на "Позитано" и "Морава".

НАЧАЛНИКЪТ: Как изглеждаше този човек?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Като всички други... обикновен човек!

НАЧАЛНИКЪТ (след пауза): Ти ме предизвикваш! Внимавай! Знаеш, че тука при нас има начини да те накараме всичко да си кажеш! Трябва да цениш моята любезност! Бог ми е свидетел, че искам да се разберем с добро! Кажете сега, къде ти е квартирата?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Живеех при едни мои познати. Прибраха ме, понеже ме съжалиха, че съм зле с гърдите!

НАЧАЛНИКЪТ: Кои са те?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не желая да ги кажа. Обещах им, че няма да ги издавам!

НАЧАЛНИКЪТ: Щом си обещал... няма да те питам повече за това. Кажете сега, нелегалните материали, които бяха у тебе, през колко време ги получаваше и къде? Или всичко получи наведнъж?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Получих ги наведнъж, два дни преди залавянето ми в същата млекарница на "Позитано" и "Морава".

НАЧАЛНИКЪТ: Тука вече прекаляваш! Не мога да повярвам, че през двегодишния ти нелегален живот, като функционер на комунистическата партия, само два дни преди задържането ти, си получил нелегални материали?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Чел съм няколко броя вестник "Защита" и 2-3 броя "Работнически вестник". Даде ми го същото лице.

НАЧАЛНИКЪТ: Каква функция изпълняваш в нелегалната Българска комунистическа партия?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: В нелегалната Българска комунистическа партия и в други нелегални организации не съм членувал никога и не съм изпълнявал никакви функции.

НАЧАЛНИКЪТ: Извинявай тогава! Сигурно сме те арестували по погрешка! Значи ти нямаш нищо общо с комунистите! Аз пък да не се досетя, оглупяваме ние в

тази полиция, оглупяваме... Само кажи, тая бележка за конспиративните срещи дете се намери у тебе... Случайно е попаднала, нали?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: На този въпрос отговорих вече!

НАЧАЛНИКЪТ: И защо като не си никакъв комунист те снабдяват с нелегални материали?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Искях да ги чета.

НАЧАЛНИКЪТ: А-ха! Обичаш да четеш нелегални материали! Защо не кажеш! Тук ще отворим една читалня и ще седиш да си ги четеш! А защо, когато полицията те задържа на улицата, ти побягна, та трябваше да те гони!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Знаех, че имам в мене нелегални материали и помислих как да се освободя от тях. Искях да ги хвърля в някой двор, но не успях.

НАЧАЛНИКЪТ: Защо тогава, когато никога не си бил комунист, си осъден на пет и половина години строг тъмничен затвор по чл. 7 от ЗЗД за конспиративна дейност?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Заради трибуната в черквата "Свети Петър и Павел", на който бях оратор.

НАЧАЛНИКЪТ: По чие нареждане издигна тази трибуна?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Сам, подтикнат от двама младежи... в показанията си по този случай съм писал...

Пауза.

НАЧАЛНИКЪТ: Слушай, повече няма да те питам нищо! Аз зная много добре кой си и с какво се занимаваш! Сега те изпращам в затвора да излежиш присъдата! И те предупреждавам, внимавай да не попаднеш тук! Излизане няма да има!

Сцената угасва. Осветяват се само двамата четци.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До господин Директора на Централния затвор - Сливен. На основание предписанието N 9509 от 18.11.37 г. на Министерството на правосъдието, отдел наказателен, изпращам ви господин директоре, затворникът Първи комунист за изтърпяване на наказанието в поверения ви затвор. С храна е удовлетворен до 19.11.

Заместник прокурор...

(не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До Дирекцията на полицията - отдел Държавна сигурност. София. Доносям Ви, че днес освободих от затвора Първи комунист поради изтърпяване на наказанието. Амнистиран е на 1 1/2 година. Същият замина за София.

Директор... (не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Задача на разузнавач 3252.

Да се постави под непрекъснато наблюдение лицето Първи комунист, като се съберат сведения за всички негови връзки, срещи и кореспонденции.

Началник отделение "А"... (не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Протокол за личен обиск.

Днес, 22 декември 1939 година, подписаният Асен Топалов, разузнавач при Дирекцията на полицията, отдел Държавна сигурност, на основание заповедта на г-н Директора на полицията и в присъствието на младши стражар Петър Петров и поемните лица: Иван Николов Иванов и Стефан Спасов Янков направих най-щателен обиск на лицето Първи комунист, осъждан по ЗЗЗД, който заварих без адресна карта да живее в квартирата на Велико Иванов Великов, в резултат на който обиск иззех едно пакетче с писма, разписки, бележки и др. За преглед в Дирекцията на полицията.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Задача на I група.

Да се проследи днес 10 април 1940 година лицето Първи комунист и да се задържи след щателен обиск.

Началник отдел "А"...

(не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: До господин Прокурора при Софийския областен съд. Тук.

Донасям Ви, господин прокурор, че в ареста при Дирекцията на полицията са задържани лицата Първи комунист и други... Същите са функционери на нелегалната комунистическа организация, които под ръководството на Първи комунист са печатани на циклостил нелегални комунистически материали и са ги разпространявали. За довършване на започнатото дознание, моля разрешението ви, за задържането им 10 дни.

Началник - отдел Държавна сигурност.

Началник отделение "А"... (не се чете)

Сцената се осветява. Познатият кабинет на началника. Отново Първи комунист е прав в средата. Началникът стои срещу него.

НАЧАЛНИКЪТ: Знаеш ли защо си тук?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не.

НАЧАЛНИКЪТ (поставя пред лицето му един позив): А това знаеш ли какво е?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не.

НАЧАЛНИКЪТ: Чети!

ПЪРВИ КОМУНИСТ (чете): "Позив към работническата, трудова, селска и учаща се младеж..." (Спира.)

НАЧАЛНИКЪТ: Чети!

ПЪРВИ КОМУНИСТ (чете): "Мракобесническото царско правителство готви ново настъпление против интересите на отрудената народна младеж. Изготвен е и в близко време ще бъде внесен в Народното събрание нов законопроект за организиране на българската младеж. С този закон правителството цели да създаде една реакционна държавна младежка организация, в която насилствено да бъде натикана цялата училищна и извънучилищна младеж. В тая организация

трудещата се младеж ще бъде готвена за топовно месо във военните авантюри, които реакционните кръгове у нас готвят... Родители, учители и граждани, нима ще вдигнете ръка, за да окачите робските вериги върху вратовете на собствените си синове и дъщери...

НАЧАЛНИКЪТ: Много гладко четеш! (Дръпва позива.) Сигурно го знаеш наизуст! Кой го е писал?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не зная!

НАЧАЛНИКЪТ: Не можеш да си познаеш собствения стил!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Това не е мое!

НАЧАЛНИКЪТ: А чие?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Откъде да знам!

НАЧАЛНИКЪТ (гледа часовника си): Десет секунди ти давам, за да започнеш да говориш! ПЪРВИ КОМУНИСТ: Нямам какво да кажа.

НАЧАЛНИКЪТ: Още пет секунди! (Изчаква. Звъни. Появяват се двама от агентите.) Качете го горе! И няма да спирате, докато не каже всичко! Всичко!

Агентите грубо извеждат Първи комунист. Сцената угасва. Появява се Първи четец.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Завързаха ме на кълбо с кол между ръцете и краката под коленете. Поставиха ме между две високи маси, увиснах като прилеп и така за почнаха да ме налагат с гумени бичове и дървета. По краката, по стъпалата, по бедрата, по гърба, по гърдите, по ръцете, където свърнат и докато месата набъбнат и почернеят като ръжен хляб. Чувствах как цялото ми тяло се печеше под пламъците на тия жестоки удари. Кръвта напираше в кожата и пареше. Очите ми се задимяваха от болки и сълзяха. От устата ми течеше кървава пяна. Запушвах устата ми с мръсен чувален парцал и с подметките на ботушите си. Изблещвах очи. Задъхан дишах в полусъзнание. Заливаха ме с кофа студена вода. Почваха отново при първия признак на живот.

Сцената се осветява. Същият кабинет. В средата прав стои Първи комунист, доведен до неузнаваемо състояние. Срещу него е Началникът.

НАЧАЛНИКЪТ: От дознанието се установи, че ти ръководиш работата по допечатването на нелегалните материали на циклостила, намерен в лицето Христо Попов?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Нямам нищо общо с тая работа и не съм ръководил никакво отпечатване.

НАЧАЛНИКЪТ: Защо тогава отиде на улица "Сердика" 2 и с кого се срещна?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: На улица "Сердика" 2 влязох на два пъти да търся канцеларията на ф-ка "Елбека", която се намира на същата улица. Не знаех на кой номер, знаех само, че е на същата улица. Искях да попитам да ме приемат на работа във фабриката. Тя е за коприна, а аз по-рано съм работил като текстилен работник. Не съм се срещал с никого. Проверих само надписите на канцелариите.

НАЧАЛНИКЪТ: Ние те проследихме и видяхме, че се срещна с лицето Кирил Методиев!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Такова лице не познавам и не съм срещал!

НАЧАЛНИКЪТ: Добре! Ще видим! (Отива да отвори вратата. В кабинета влиза Първи свидетел с още по-пресни следи от боя, разтреперан.) Застани тука! Застани тука! (И към Първи комунист.) Обърни се насам!

Двамата се гледат един срещу друг. Първи комунист гледа хладнокръвно лицето на Първи свидетел, който навежда глава.

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи свидетел): Познаваш ли го?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Да.

НАЧАЛНИКЪТ: Кой е той?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Първи комунист!

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи комунист): Ти познаваш ли го?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не!

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи комунист): Той ли ти даваше нелегалните материали за циклостила?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Той.

НАЧАЛНИКЪТ: Какво ти е дал?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Даде ми веднъж хиляда лева...

НАЧАЛНИКЪТ: Къде ти ги даде?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: В моята кантора на улица "Сердика" 2.

НАЧАЛНИКЪТ: Друго какво ти е давал?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Предавал ми е восъчни листове и пари за мастило!

НАЧАЛНИКЪТ: Колко пъти?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Няколко пъти.

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи комунист): Давал ли си му пари и восъчни листове?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Нищо не съм му давал!

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи свидетел): Той ли ти даде ръкописния позив по случай Първи май и нареждането да го отпечаташ?

ПЪРВИ СВИДЕТЕЛ: Той.

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи комунист): Продължаваш ли да отричаш?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не съм му предавал позив за Първи май и не съм му давал нареждания за отпечатването на каквито и да е нелегални материали!

НАЧАЛНИКЪТ: Достатъчно! Изведете ги!

Двама агенти извеждат арестуваните. При вратата Началникът спира за миг Първи комунист.

НАЧАЛНИКЪТ: Както виждаш, нямаше никакъв смисъл да отричаш! Аз те предупредих! Не се виждаме за първи път!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: И не за последен!

Сцената се затъмнява. Появяват се четците.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

Първи май 1940 година. Доклад.

До господин Министъра на вътрешните работи и народното здраве.

За лицето Първи комунист, въдворяван два пъти в родното му място за комунистическа дейност.

Сега същият продължава своята активна нелегална дейност между младежите комунисти в София, поради което от гледна точка на държавната сигурност, като опасен, моля да разрешите съгласно чл. 124, буква Д, от Закона за Държавната полиция, същият да бъде въдворен на ново местожителство за срок от шест месеца.

Директор на полицията... (не се чете) ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

20 март 1941 година, София.

Доклад до г-н Министъра на вътрешните

работи и народното здраве -Тук. В интерес на държавната сигурност и народното спокойствие, моля ходатайството ви, господин министре, пред почитаемия Министерски съвет, да бъдат въдворени в селището за държавна сигурност под непосредствена полицейска охрана и контрол следните 20 души...

От направените проучвания и наблюдения се установи, че всички тези лица са видни длъжности в партийната йерархия, членове са на партията и на работническия младежки съюз. Установено е, че същите като послушни оръдия на задграничното представителство на партията и Коминтерна, чрез писмена и устна агитация, чрез разпространяване на неверни слухове и изопачаване на фактите, се стремят да внесат смут сред българския народ и армията, а особено между работническото по фабрики, работилници и други предприятия.

Масовото разпространяване напоследък на различни по форма и съдържание, но еднакви по цел изложения, позиви и пр., със задача да се внесе недоверие към законно установената власт и институти и обезценят полезните постижения на управлението във всички области на държавата, свидетелстват за наличността на упорита воля за разрушителна дейност в това направление.

Директор на полицията... (не се чете)

Началник на Държавна сигурност... (не се чете)

Сцената се осветява. Познатият кабинет, сред който е Първа свидетелка. Срещу нея е пак познатият опитен началник.

НАЧАЛНИКЪТ: И по-нататък?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: През месец октомври 1941 година той дойде при мене и ми каза, че в бъдеще ще поддържам връзка с него и ще получавам инструкции само от него. НАЧАЛНИКЪТ: Инструкции, които ще предаваш на комунистическата група в университета? ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Да.

НАЧАЛНИКЪТ: Каква беше първата инструкция?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Да се затегне организацията, да се потърсят всички стари членове и да се привлекат нови студенти, да се събират пари и продукти за нелегалните комунисти, да се намерят удобни квартири за комунистическите групи, за приютяване на нелегалните. НАЧАЛНИКЪТ: И да се въоръжавате?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: За оръжие не е станало дума.

НАЧАЛНИКЪТ: Голям пропуск, другарко! Нашата власт без оръжие няма да падне! В най-лошия случай човек поне има с какво да се самоубие, нали? Какви други инструкции ти даде той?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Нищо друго.

НАЧАЛНИКЪТ: Колко пъти се видя с него?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Няколко пъти.

НАЧАЛНИКЪТ: За какво се срещахте?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: У мен имаше пари, събрани от студентите, и той ми казваше на кого да ги давам.

НАЧАЛНИКЪТ: Колко пари имаше у теб?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Десетина хиляди...

НАЧАЛНИКЪТ: И на кого ги даде?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Веднъж дадох на един непознат студент, който дойде при мен с парола две хиляди лева... после дадох още две хиляди лева...

НАЧАЛНИКЪТ: На друг непознат...

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Не, на студента, който ми показахте тук...

НАЧАЛНИКЪТ: А другите пари?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Другите пари ги предадох на Първи комунист, който ми каза, че са необходими за издръжка на нелегални другари.

НАЧАЛНИКЪТ: Кога му ги даде?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: През месец юли беше, точно датата не си спомням...

НАЧАЛНИКЪТ: Каква функция според тебе изпълнява Първи комунист.

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Не зная.

НАЧАЛНИКЪТ: Как така му даваш пари, получаваш пари, а не знаеш какъв е?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Не зная!

НАЧАЛНИКЪТ: Знаеш, знаеш! Ако си забравила, аз мога да ти припомня! Ти видя какви методи имаме за припомняне?...

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Но аз, господин началник, наистина не знам каква функция изпълнява Първи комунист, той никога не ми е казал...

НАЧАЛНИКЪТ: Слушай, искам от теб да ми кажеш само да или не? Той ли е секретарят на ЦК на РМС?

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА: Не зная.

НАЧАЛНИКЪТ: А знаеш ли какво предвижда законът за това, което си вършила? От теб зависи дали да се приложи член 16 със снизхождение или без снизхождение!

ПЪРВА СВИДЕТЕЛКА (силно разколебана): Мисля, че той беше отговорен, много

отговорен... но не зная какъв точно е бил...

НАЧАЛНИКЪТ: Достатъчно! (Към агентите навън.) Изведете я! И докарайте другия!

*Агентите извеждат Първа свидетелка и веднага след това вкарват
Втори свидетел.*

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Господин началник, аз всичко това само от жалост, от доброта и жалост...

НАЧАЛНИКЪТ: Брей, колко добър и жалостив си бил, пък ние да не знаем! Значи ще се разберем, защото тук както ни гледаш, всички сме все добри и жалостиви!

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Господин началник, аз просто така... без да се усетя, без да искам...

НАЧАЛНИКЪТ: Искаш да те таксуваме като пеленаче! Е, да, ама виждаш ми се много голям!

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Господин началник, аз съм бил винаги с властта!

НАЧАЛНИКЪТ: Затова укриваш престъпници, нали?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: От жалост, казах... човекът дойде болен, треска го тресеше... как мога да го оставя навън...

НАЧАЛНИКЪТ: Кога беше това?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: В началото на декември 1941 година, наскоро се беше върнал от лагера...

НАЧАЛНИКЪТ: Знаеше ли, че е нелегален?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Не знаех... (Поглежда началника.) Всъщност знаех, по-точно досетих се... НАЧАЛНИКЪТ: Какво ти каза той? Какво поиска?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Ами той ми каза, че сигурно полицията ще го търси за някои работи и помоли да живее при мен...

НАЧАЛНИКЪТ: Какво правеше той в квартирата ти?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Ами... слушаше радио, през деня не излизаше, излизаше само нощем... НАЧАЛНИКЪТ: Нали е бил болен?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: После оздравя, но пак остана да живее при мене!

НАЧАЛНИКЪТ: Чантата с позивите, която се намери у вас, чия е?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Негова, господин началник!

НАЧАЛНИКЪТ: Кой го хранеше, кой го гледаше през това време?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Аз, господин началник!

НАЧАЛНИКЪТ: И нищо не правеше, и с никого не се срещаше, сигурно шах сте играли, а? (Пристъпва към него, готов да замахне.)

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Моля ви се, господин началник! Само не ме бийте, господин началник! Стига ми толкова! Той искаше да издаваме един вестник, но така и нищо не стана, а пък никой не идваше, защото знаехме, че къщата е под съмнение...

НАЧАЛНИКЪТ: Каква функция изпълняваше той в партията?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Знаех, че е представител на ЦК на Българската комунистическа

партия!

НАЧАЛНИКЪТ: Той ли организира кражбата на оръжие от арсенала?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Не зная, господин началник, може и да е той, а може и да не е!

НАЧАЛНИКЪТ: Докога живя у вас?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Ами до онзи ден, когато ме арестувахте! Излезе, каза, че ще се върне и не се върна! НАЧАЛНИКЪТ: В София ли е?

ВТОРИ СВИДЕТЕЛ: Сигурно, господин началник! Всичките му близки и познати са в София! НАЧАЛНИКЪТ: Достатъчно.

Сцената угасва. Появяват се отново двамата четци.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

Задача на началника на първа група.

Незабавно издирете и задръжте лицето Първи комунист, като се установи денонощно наблюдение на всички съмнителни места.

Началник отделение "А"... (не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До господин прокурора при Софийски военно-полеви съд. Господин прокурор, Донасям Ви, че до днес не успяхме да заловим лицето Първи комунист, подсъдим подело 727. Издирването продължава усилено.

Началник отделение ИА"... (не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

В името на Негово Величество Борис III, цар на българите, Софийският военно-полеви съд в откритото си заседание, призна и присъди: Българската комунистическа партия, забранена от законите в страната, особено от момента на обявяване на войната между Германия и Съветски съюз, се активизира. В държавните учреждения, в частните предприятия, в казармите и училищата започна усилена пропаганда за привличане на всички съмишленици, овладяни от левичарски разбирания и чувства, в името, да се отбие ударът надвиснал над...болшевишка Русия, за възтържествуването на комунизма у нас, като по насилствен начин вземат властта, за да премахнат установения от конституцията държавен и обществен строй и го заменят със съветски такъв. И наистина комунистическата партия, чрез своите нелегални органи успя да проникне на много места, като да постигане поставените си цели и задачи организира групи за извършване на саботажки, убийства и други общоопасни престъпления, като предварително ги снабди и въоръжи с необходимите взривни материали. Още през есента на миналата година, организирани от нея комунистически групи запалиха бензиновите складове на българската и германска войска в Русе, опита се с взрив да разруши жилищната сграда в София, обитавана от военния министър, заповяда убиването на германски войници и пр. Съдът призна, подсъдимият Първи комунист, тридесетгодишен, българин, грамотен, сега в неизвестност, за виновен в това, че като член и функционер на нелегалната

Българска комунистическа партия, през 1942 година приел по нареждане на ЦК на Партията да организира и ръководи комунистическата група при университета, за която цел е бил във връзка с нелегални членове на партията, снабдявал ги е с парични средства и фалшиви лични карти, поради което на основание на чл. 16 и 17 от ЗЗЗД го осъжда да изтърпи наказанието смърт чрез застрелване с лишаване правата по чл. 30 от Наказателния закон завинаги.

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Задача на група първа.

Възлага се на н-к групата Иван Божилов и на филерите Станчо Димитров, Рангел Димитров, Господин Раптов, Христо Кръстев, Стойне Китанов, Борислав Николов да наблюдават съгласно получените сигнали черквата в квартал "Надежда" и да заловят лицето Първи комунист.

Началник отделение "А"... (не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

РАПОРТ Господин Началник,

Днес, 24 ноември 1942 година в 6 часа вечерта при черквата в квартал "Надежда" задържах лицето Първи комунист, търсен от властта за опасна конспиративна дейност и осъден задочно на смърт по чл. 16 от ЗЗЗД. У същия беше намерена фалшива лична карта. При задържането стана борба, където разузнавачът Рангел Димитров скъса панталона си.

Началник първа група... (не се чете)

Сцената се осветява. Познатият кабинет на Началника, който седи зад бюрото си. Влиза Агентът.

АГЕНТЪТ: Нищо не каза, господин Началник! Как не го въртях, мълчи! Господин капитанът го качи на електрическия стол, нищо! Такова чудо не съм виждал! Седем ден вече!

НАЧАЛНИКЪТ: Хм! Седем дни! (Към Агента.) Спиридонов, ти би ли издържал седем дни такъв бой?

АГЕНТЪТ: Нормалният човек не може да издържи и седем минути, господин Началник!

НАЧАЛНИКЪТ: Ами, доведете го и да свършваме! Пригответи хората за очните ставки!

АГЕНТЪТ: Слушам, господин Началник! (Излиза.)

Началникът отваря една папка и прелиства досието. Въвеждат Първи комунист, който застава на обичайното си място в средата. Агентът остава в очакване до вратата. Началникът става от бюрото си и отива при Първи комунист.

НАЧАЛНИКЪТ: Ето те пак тука! Но трябва да ти кажа, че това е последната ни среща и изглежда повече няма да се виждаме! Знаеш ли, че си осъден на смърт?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Зная!

НАЧАЛНИКЪТ: Изпълнението на присъдата зависи само от тебе! Давам ти

честната си дума, че имаш всички шансове да останеш жив! А най-важното за един човек е, да е жив! Мъртви хора няма! Мъртвите не са хора! На колко си години?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: На тридесет.

НАЧАЛНИКЪТ: На тридесет години човек да има семейство, да има деца, да има професия и място в обществото...

ПЪРВИ КОМУНИСТ (иронично): В кое общество?

НАЧАЛНИКЪТ: Тука е твоята най-страшна заблуда. Обществото е едно и също, то не се променя, както и хората са едни и същи, те не се променят. Вашето общество ще бъде точно като нашето и тогава да те пита човек, защо си пожертвал живота си? Но тебе няма да те има, а картинката ще бъде същата!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Тогава защо се борите срещу нас, щом като нищо няма да се промени!

НАЧАЛНИКЪТ: По същество. Ще има незначителна промяна - ще станат нашите, за да седнат вашите! Нищо повече!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Ще станат експлоататорите, за да седне народът!

НАЧАЛНИКЪТ: Народът никога не е сядал и няма да седне! Пък и да седне, нали тебе няма да те има!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Това няма значение!

НАЧАЛНИКЪТ: Аз нямам намерение да споря с теб! Трябва да те изпратя веднага на стрелбището! Но ти имаш един шанс!

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Запазете го за себе си!

НАЧАЛНИКЪТ: Все пак помисли... (Разхожда се. Продължителна тишина.) Къде е квартирата ти?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не желая да кажа!

НАЧАЛНИКЪТ: Всички твои приятели, които са тука, казаха, че си член на Централния комитет на РМС?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не съм член на никакъв Централен комитет и никаква партия!

НАЧАЛНИКЪТ: Кой ти даде фалшивата лична карта?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Един познат.

НАЧАЛНИКЪТ: Името му?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не зная, нито зная къде живее!

НАЧАЛНИКЪТ (към Агента): Доведете онзи!

Агентът отваря вратата и вкарва Трети свидетел.

НАЧАЛНИКЪТ (към Трети свидетел, като му сочи Първи комунист): Познаваш ли го?

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ: Да! Той се нарича Първи комунист!

НАЧАЛНИКЪТ: Откога го познаваш?

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ: От 1940 година, когато ме натовари да ръководя районния комитет на РМС!

НАЧАЛНИКЪТ: Идваше ли той на ваши заседания?

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ: Да, няколко пъти!

НАЧАЛНИКЪТ: В какво се състоеше неговата дейност!

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ: Даваше ни инструкции!

НАЧАЛНИКЪТ: Къде заседавахте?

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ: У дома!

НАЧАЛНИКЪТ (към Първи комунист): Вярно ли е всичко това?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не е вярно! Този човек виждам за първи път, никога не съм го натоварвал с каквото и да е и не съм заседавал с него!

ТРЕТИ СВИДЕТЕЛ (извиква силно): Наистина не е вярно! Не е вярно! Но аз се боя... не е вярно! (Агентът се спуска и го изтласква навън.)

Пауза.

НАЧАЛНИКЪТ: Вярно или невярно, това не изменя твоето положение. На стрелбището те чакат! Само от теб зависи! Ще говориш ли?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Нямам какво да кажа!

НАЧАЛНИКЪТ: Тогавя сбогом.

Сцената угасва. Появяват се четците.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

Бързо, поверително. До господин председателя на Софийски военно-полеви съд. Тук.

Уведомявам Ви, господин председателю, че с присъда N 727 на Софийски военно-полеви съд, лицето Първи комунист е осъден да изтърпи наказанието смърт чрез застрелване. Същото лице е задържано с фалшива лична карта и се намира в ареста на Дирекцията на полицията. Моля по-нататъшното ви нареждане. Началник Държавна сигурност... (не се чете) Началник отделение "А"... (не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

Твърде бързо. Поверително. Тук. Дирекцията на полицията - отдел Държавна сигурност. Копие - Военния комендант. Изпратете в гарнизонния затвор лицето Първи комунист, осъден на смърт чрез застрелване, за да бъде приведената в изпълнение присъдата.

Зам. прокурор (поручик)... (не се чете)

Сцената се осветява. В дъното е привързан на стълба Първи комунист. Вляво, в полумрака, е езекуторският взвод. Отпред са Прокурорът, Началникът на ДС, Лекарят и други лица.

ПРОКУРОРЪТ (към Първи комунист): Вие чухте присъдата! Имате ли нещо да кажете?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Аз съм подал молба за възобновяване на делото, тъй като е гледано в мое отсъствие!

ПРОКУРОРЪТ: Молбата ви е оставена без последствие, като неоснователна,

защото не сте имали затвърдено местожителство по време на гледането на делото, за да бъдете призован като подсъдим! Вярно ли е, че сте живели нелегално и с фалшива лична карта?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Вярно е.

ПРОКУРОРЪТ: Затова сега присъдата ще бъде изпълнена. Имате ли някакво желание?

ПЪРВИ КОМУНИСТ (след кратко размишление): Моля, чаша вода!

Прокурорът кимва с глава и Агентът поднася чаша вода, която Първи комунист бавно я изпива. ПРОКУРОРЪТ: Все пак, имате ли някакво желание?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Още една чаша вода!

Отново му поднасят вода. Когато я изпива, пред него се изправя Свещеникът.

СВЕЩЕНИКЪТ: Чадо мое... настъпи времето...

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Няма нужда, отче, не вярвам в Бога!

ОФИЦЕРЪТ: Слушай команда! За стрелба!

ПРОКУРОРЪТ: Момент! (Пристъпва към Първи комунист.) Кажете в този момент... готови ли сте да говорите за вашата противодържавна дейност?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Нямам такава дейност!

ПРОКУРОРЪТ: Готови ли сте да искате квартирата, в която сте се укривали?

ПЪРВИ КОМУНИСТ: Не желая да кажа!

Прокурорът се връща. Всички потъват в тъмнината. Чува се само командата "Огън!" и Първи комунист увисва след изстрелите на стълбата. Сцената угасва. Появяват се четците.

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Дело N 852.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До Дирекцията на полицията, отдел Държавна сигурност. Донасям, че на 29 октомври 1941 година, в 9 часа и 15 минути преди обяд, един работник на име Димитър, който е бил приет във фабрика "Петрол" - Русе, като надничар, и е работил от предния ден, е извършил саботажа, като отворил един пълен с бензин бидон и разлял бензина върху двадесет и пет големи варели, пълни с бензин, до които имало складираны други около петстотин такива предназначени за германската война, след което подпалил разлятия бензин върху варелите, които почнали да горят отвън. Веднага след това същият бързо се изкачил по стълбата, поставена на една голяма цистерна, пълна с бензин, съдържаща около 1 200 000 литри, отворил капака на отдушника и запалил парите, излизащи от цистерната. В този момент в двора на фабриката е бил германският войник Раул Абрахам. В. N 23966 К. Този войник се спуснал върху лицето да го залови. При сборичкването с германския войник, подпалвачът извадил едно голямо германско ножче и

намушкар с него войника, след което избягал, преследван от същия. При настигането подпалвачът се сборичкар втори път с войника, при което германският войник моментално починал. След това убиецът атентатор избягал и се опитал да прескочи сградата на фабриката, викайки високо "Да живее Съветска Русия!". В този момент е пристигнал един български войник, който е бил на пост пред фабриката, един полицейски стражар и няколко работници от същата фабрика, които след голяма съпротива от страна на атентатора са успели да го заловят и обезоръжат. Друга група работници, от същата фабрика, са започнали да гасят горящия върху варелите бензин и цистерната. Наскоро пристигнала пожарната команда, която успява да потуши пожара и предотврати експлозията на варелите и цистерната. При направения личен обиск се намери едно писмо, написано с мастило, върху бяла хартия от тетрадка, със следното съдържание: "Обичам Москва като ласкава майка и любима жена. Нейното изнасилване от неотдавнашния ѝ ласкател Хитлер не мога да понеса. Решавам да си отмъстя малко и да умра. Бъдете благодарни, че тъй леко се отървавате от мене и от благодарност не търсете невинни жертви във връзка със случая. Това е изключително лична инициатива... Не искам поп да ме погребва. Да живее Сталин!". Атентаторът се намира в повереното ми управление, за случая се води следствие и се правят усилия за установяване на самоличността му.

Областен полицейски началник... (не се чете)

Сцената се осветява. Арестът в Русе. Тясно помещение, сред което стои вързан Втори комунист. Тук са и няколко висши полицаи и агенти.

Разпитът се води от областният началник. Германски офицер.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти не си никакъв Димитър! Ще кажеш ли най-поел е кой си!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Това няма никакво значение нито за вас, нито за мен!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти си длъжен да си кажеш името!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не желая да говоря! Смятайте, че съм доброволец на Сталин!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Значи си комунист!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Споделям убежденията и разбиранията на Работническата партия в България. За отношенията ми към нея, организационни и други, считам за недопустимо тук да давам отговор!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Защо?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Аз не мога да разговарям с вас!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Кажете тогава поне... откога си в Русе?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не давам на въпроса никакъв отговор.

ВТОРИ АГЕНТ (който записва разпита, към Началника): Това да го пиша ли, господин началник?

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Пиши всичко!... Кой ти даде нареждането да запалиш бензина или това беше твоя идея?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не давам на въпроса никакъв отговор.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Откъде взе запалителните материали?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не давам на въпроса никакъв отговор!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Слушай, ей, ще обърнем другия край! Който назначи във фабрика "Петрол"?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не давам на въпроса никакъв отговор!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти какво си мислиш, бе! Че ние няма да разберем! Че ние ще разнищим рода ти до девето коляно! Само, че това се пише на твоя сметка! Къде живееш в Русе?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Не давам на въпроса никакъв отговор!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК (ядосан): Защо не желаеш да отговаряш?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Казах вече защо!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти ще съжеляваш за тая работа! (Маха с ръка на Първи агент да дойде до него.) Да започнем със свидетелите!

ПЪРВИЯТ АГЕНТ: Слушам, господин началник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Чакай! Понаучихте ли ги да се изразяват по-културно, да не се излагат пред... (Сочи с очи германския офицер.)

ПЪРВИЯТ АГЕНТ: Тъй вярно, господин началник! Всички ще говорят културно!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Хайде тогава! (Агентът излиза, областният началник приближава германския офицер и сервилно го пита.) Разбирате ли български?

ГЕРМАНСКИЯТ ОФИЦЕР: Аз български разбирам, но вас не ви разбирам!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Защо?

ГЕРМАНСКИЯТ ОФИЦЕР: Досега при нас той щеше всичко да си признае.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: И при нас ще признае! Гарантирам ви, ще признае!

ГЕРМАНСКИЯТ ОФИЦЕР: Ще видим!

В този момент помощникът въвежда първия свидетел - стражар.

СТРАЖАРЯТ: Господин началник, по ваша заповед се появява Георги Гаджев, кандидат старши офицер при четвърти полицейски участък Русе!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК (сочи Втори комунист): Този ли беше?

СТРАЖАРЯТ: Съвсем същият, господин началник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Сега разкажи какво беше... само че по-ясно, за да разбере и нашия гост... (Сочи с очи германеца.)

СТРАЖАРЯТ (заема наперена поза): Този ден, точно в девет часа и петнадесет минути бях пред подучастъка. В един момент обърнах своя поглед към фабрика "Петрол" и видях от един резервоар да излитат пламъци! И пушеци! Моментално разбрах, че това е умишлен пожар! Изтичах до телефона и уведомих пожарната! След това веднага IV полицейски участък, където се обади дежурният, казах му да уведоми господин коменданта, тъй като аз отивам да блокирам фабриката! Имах под ръка 2 полицаи и 3 войника, поставих ги моментално пред вратите на фабриката. И тогава веднага видях върху германския дървен път няколко

работника да се боричкат и викат: "Убиеца, убиеца!". Затекох се веднага към тях, видях повален човек с малко кръв по лицето (Посочва Втори комунист.) Този същият! Вързах му ръцете и го изправих. Обаче същият посегна и хвана пушката на един германски войник. Тогава аз моментално го повалих на земята, затиснах го здраво и заповядах на работниците да ми помогнат да го отнесем в подучастъка. Обаче в същия момент няколко германски войници се нахвърлиха върху него, искаха да го застрелят и наръгат с ножовете си. Аз извиках, камаради, трябва да го запазим жив, защото ще ни е от интерес за после! Закрих му главата и гърдите, като се надвесих над него и го хванах за раменете. Иначе щяха за го убият. Но той, въпреки и с вързани ръце, успя да ме удари силно в корема. Мен ме приболя, но нищо. В този момент минаваше една каруца. Заповядах каруцарят да обърне веднага, натоварих го, като двама полицаи и двама войници го придружиха. От начало до край същият викаше колкото му глас държи: "Убийте ме, аз подпалих фабриката, да не вземат хитлеровите войници петрол, за да избиват нашите братя руснаци! Хей, братя работници, избийте тези германски полицаи да отървете братята руснаци, знайте, че Москва вече гори, избийте ги...". И това беше!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Достатъчно! Свободен си!

СТРАЖАРЯТ: Слушам, господин началник!

Излиза. Помощникът веднага въвежда свидетелката-домакиня.

ДОМАКИНЯТА: Добър ден!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Добър ден! Познавате ли този човек! (Сочи Втори комунист.)

ДОМАКИНЯТА (страхливо): Да, господине! Този същият е, който уби нещастния войник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Кажете какво сте видели?

ДОМАКИНЯТА: Беше сутринта, към девет часа, аз живея в самата фабрика и погледнах през прозореца на квартирата си. Забелязах пушек от пожар. Така се уплаших, че почнах да викам "Пожар, пожар!". Грабнах детето и избягах в избата. После от вратата чух ужасни, нечовешки писъци и излязох да видя какво става. Видях, убиеца, този (посочва Втори комунист) вкопчан с убития германски войник. Убиецът се стремеше да се освободи от ръцете германския войник. Не знаех, че е ранен. След известно време германският войник пусна убиеца, който с иронична усмивка така се смееше. Избяга зад къщата. Германският войник се обърна към мене и ми посочи един нож.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК (вдига ножа пред себе си): Същият ли?

ДОМАКИНЯТА: Същият! Германският войник го измъкна от корема си и тръгна към мене, като залитна и се хвана за един варел. В това време дойдоха работници и го отнесоха. После хванаха убиеца и аз го чух да вика: "Да живее Съветска Русия!". И толкова се бях уплашила, че не знаех какво да правя!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Благодарим! Свободна сте!

Домакинята излиза и помощникът Първи агент веднага въвежда следващия свидетел - директорът на съседната фабрика.

ДИРЕКТОРЪТ: Добър ден!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Вие сте директорът на "Петролна индустрия", нали?

ДИРЕКТОРЪТ: Да, господин началник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Познавате ли този човек?

ДИРЕКТОРЪТ: Как не! Аз го хванах!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Разкажете!

ДИРЕКТОРЪТ: Още щом чух гърмежите на войника, от поста пред фабриката, и видях пожара, веднага наредих на моята пожарна команда да се отправи към вратата на дружество "Петрол". Вратата беше заключена, работниците ми я насилиха и тя се отвори. В същия момент излезе един човек, този (сочи към Втори комунист), удари първия срещнат работник, като разбута останалите, за да бяга. По моя заповед работниците го свалиха веднага на земята. Аз наредих да му вържат ръцете. После се приближих до него и го запитях: "Защо уби германеца?", а той ми отговори: "Защо помагате да падне Москва?". После убиецът се залови за пушката на германския войник, който я насочи срещу него, но беше свален отново на земята, без да изпусне пушката. Пушката изгърмя и не го засегна. Като видях колко е силен и че може нещо да се случи и с моите работници, аз се хванах за пушката на германеца, за да му помогна, но той дърпаше толкова силно, че ми одра дясната ръка! (Показва бинтованата си ръка.) Изобщо това е един опасен човек! Войникът, който беше на пост, видя всичко и може да каже повече работи.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Благодарим, свободен сте!

Директорът излиза. Първи агент въвежда войника, който застава мълчаливо.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как се казваш?

ВОЙНИКЪТ: Райко Александров Райков!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Познаваш ли този?

ВОЙНИКЪТ (гледа Втори комунист): Не, не го познавам!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как не го познаваш! Не го ли видя да пали бензина?

ВОЙНИКЪТ: Видях, че бензинът гори, но не видях кой го е запалил?

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Не видя ли как уби германеца?

ВОЙНИКЪТ: Видях убитият германец, но не зная кой го е убил. Може да е този, може да е някой друг!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Какво друго видя?

ВОЙНИКЪТ: Нищо! Един паднал каскет и едно паднало кепе.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как може да бъдеш и нищо да не видиш!

ВОЙНИКЪТ: Ами не видях!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Изведете го! Следващият!

Първи агент извежда войника и вкарва работник.

РАБОТНИКЪТ: Добър ден!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как се казваш?

РАБОТНИКЪТ: Кръстьо Стойков Фичов.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Познаваш ли този?

РАБОТНИКЪТ: Познавам го зер! Нали аз ви го хванах!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти ли?

РАБОТНИКЪТ: Аз, господин началник, със собствените си ръце! Питай го, ще ти каже! (Към Втори комунист.) Нали аз те хванах, бе?

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Щото стражарят каза, той го е хванал, пък и директорът на "Петролна индустрия" казва същото...

РАБОТНИКЪТ: Ами! Стражарят дойде накрая за каруцата... а директорът... че той си умря от страх... Къде директор ще си цапа ръцете в такава работа... Аз товарех вагона и видях, че германецът падна и се затичах... Тоя таман отваряше вратата... и аз му се хвърлих... и тогава и другите му се хвърлиха... и му вързах ръцете.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: А той какво викаше?

РАБОТНИКЪТ: Викаше: "Братя работници, помогнете ми да избием тези германски убийци! Братя работници, помогнете ми... братя работници...!"

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: А ти нали си работник? Защо не му помогна?

РАБОТНИКЪТ: Защо да му помогна! Че той е опасен човек! Запали фабриката, дето си изкарваме хляба! Защо да го пита човек! Че ако я няма тая фабрика, какво ще ядем?

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Свободен си!

Извеждат Работника и въвеждат Кръчмарката.

КРЪЧМАРКАТА: Викали сте ме, господа!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти си кръчмарката, нали? Познаваш ли го този?

КРЪЧМАРКАТА: Лично го познавам! Това е работникът-подпалвач!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Откъде го познаваш?

КРЪЧМАРКАТА: Отначало го виждах да се храни в съседната гостилница, при конкуренцията. А пък на 29 октомври сутринта, към седем и половина часа, той дойде в моята гостилница, поръча си едно малко шише вино и ми остави два лева и петдесет стотинки. Изпи шишето и си поръча второ. След като изпи и него, ми каза да му дам назад парите, защото нямал други. Аз отначало не се съгласих, но той каза, че чаушът им Петър е гарантирал за всички работници и тогава се съгласих, поисках да ми каже как се казва, да го запиша. Той ми каза - Димитър Киров, и си отиде. После го видях, когато го бяха заловили, вървеше и викаше: "Братя работници, защо стоите та не избиейте тия германци, Москва пада веч", и други...

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Достатъчно! Следващият!

Извеждат Кръчмарката и въвеждат Втори работник.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как се казваш?

ВТОРИ РАБОТНИК: Страти Кирев Кънев, господин началник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Познаваш ли го този? (Сочи към Втори комунист.)

ВТОРИ РАБОТНИК: Не, господин началник! Аз само гасех пожара!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Ти ли угаси пожара?

ВТОРИ РАБОТНИК: Аз и моите другари от вагона. Ние видяхме, че бензинът гори и тръгнахме да го гасим.

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Защо гасихте?

ВТОРИ РАБОТНИК: Ами ние работим там, ние сме хора работници...

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Как го угасихте?

ВТОРИ РАБОТНИК: Беше много трудно с цистерната, защото гореше отдушникът и можеше да стане експлозия и живи да изгорим... Но аз се покатерих и тогава Пенчо съблече балтона си и ми го даде, и аз увих отдушника и задуших пламъка... Когато дойде пожарната, вече бяхме угасили... ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Не ви ли беше страх?

ВТОРИ РАБОТНИК: Кой ти мисли за страх при такова положение, господин началник!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Браво! Свободен си! (Вторият работник си излиза. Към Втори комунист.) Е, ти като не щеш да говориш, другарите говорят! Ти си запалил, но хората са го угасили! Сега ще кажеш ли кой си?

ВТОРИ РАБОТНИК: Казах, че не желая да разговарям с вас!

ОБЛАСТНИЯТ НАЧАЛНИК: Добре! Аз ще те пратя там, където ще си кажеш и майчиното мляко!

Сцената угасва.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До господин Директора на полицията, София. Съгласно телефонното ви нареждане, изпращам ви лицето, което е запалило един от резервоарите с бензин във фабрика "Петрол" - гр. Русе, за разследване, след което молим същият да ни бъде върнат за предаване на Втори военно-полеви следовател - Русе. Следва лицето... (не се чете) Областен полицейски началник... (не се чете)

Сцената се осветява. Познатият кабинет на най-опитния полицай на страната - началникът на Държавна сигурност в София, неговият помощник - Агентът, и в средата Втори комунист. Около стените още трима униформени полицаи от висшия състав на полицията.

НАЧАЛНИКЪТ: А, ти ли си бил тоя герой! Брей, как да не се досетим! Чудим се тука кой може да е, а пък то излезе близък човек!

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Защо не си казал в Русе, че се познаваме!

НАЧАЛНИКЪТ: Всъщност като помисли човек, ще разбере, че само ти можеш да направиш тая работа! По едно време се бях сетил за тебе и се чудех къде си

изчезнал, и ти изведнъж се появяваш! Много лошо за тебе! Хайде, пожара са го потушили, но германеца не могат да го съживят...

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Как ти дойде наум да запалиш цистерните? Кой те накара?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Господа, вие ме познавате добре! Аз показания тук не съм дал никога и сега няма да дам!

НАЧАЛНИКЪТ: За нас това е ясно, както я ясно, че ти си искал да помогнеш на Съветския съюз, нали?

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Господин началник, трябва да разбереш, Съветският съюз агонизира, чака се всеки миг падането на Москва и пълната капитулация, всеки истински комунист ще полудее!...

ВТОРИ КОМУНИСТ: Вие да не си мислите, че ако Съветският съюз загуби войната, на вас ще ви се размине! Запомнете какво ще ви кажа, в края на краищата капитализмът сам ще рухне под тежестта на собствените си противоречия, въпреки вашите усилия да го спасите! Нищо няма да ви спаси.

НАЧАЛНИКЪТ: Чак пък толкова! (Шеговито към другите.) Пък ако видим, че работата отива натам и ние ще се преустроим, другарю Втори комунист... Аз съм полицай - който ми плаща на него служба... Ако един ден и вие ми плащате, и на вас ще служба... Мислиш си, че няма да имате нужда от такива като мене? О-хо, и още как! При това, аз съм един добър полицай!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Тия като вас няма да стигнат до нашето време!

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Заканваш ли се?

НАЧАЛНИКЪТ: Чакай, чакай! Я кажи ти, другарю Втори комунист, дето... тука ми говореше миналата година за класовото съзнание и прочие, кой те залови във фабриката?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Заловиха ме фашистите и техните слуги!

НАЧАЛНИКЪТ: А-ха, не искаш да кажеш, че са те заловили работниците! Че през цялото време ти си викал, братя работници, помогнете ми, братя работници... Но братята работници са ти вързали ръцете! Малко нещо има грешка в теориите на другаря Маркс!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Те може да са работници, но те са отровени от буржоазната действителност и са станали слуги на полицията и фашизма!

НАЧАЛНИКЪТ: Сигурно! Но да не се занимаваме с теорията. Кажи сега какви са ти отношенията с комунистическата партия? От партията ли научи нареждане да запалиш петрола?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Вие, господин началник, изглежда не разбирате от дума! Аз не мога в никакъв случай да говоря пред вас за партията! Ясно ли е?

НАЧАЛНИКЪТ: Слушай, знаеш, че ако искаме ще те накараме да си кажеш всичко!

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Ще те смажем от бой!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Само с бой не ме плашете! Аз съм си сложил главата в торбата и не можете да ме уплашите с нищо!

НАЧАЛНИКЪТ: Мене ме интересува едно. Ти сам ли предприе запалването или това беше партийна задача!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Действал съм напълно сам, воден от моята съвест и затова подробно ще разкажа пред съда! Както виждате, други не са участвали в моята работа и недейте да ги търсите!

ПОМОЩНИК-АГЕНТЪТ: Ами я обясни още веднъж оная история с циклостила миналата година!

ВТОРИ КОМУНИСТ: Хайде сега да се занимаваме със стари работи!

НАЧАЛНИКЪТ: Знаеш ли какво те чака?

ВТОРИ КОМУНИСТ: Знам! Тъкмо за това искам да ви помоля, вместо да ме разкарвате нагоре-надолу по съдилища и следствия, да ме мъчите и да ме съдите, не е ли по-добре ей тука, както сме, да ми теглите един куршум за честта на майка България! Нали и вие трябва да се отчетете пред германците!

НАЧАЛНИКЪТ: Бъди спокоен, ще се отчетем!

Сцената се затъмнява.

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До областното полицейско управление Русе. Изпраща ви се обратно лицето Втори комунист. От проверката, която се направи, се установи, че същият е регистриран в отдела като опасен комунистически функционер. От данните на досието му се вижда, че на 14 март 1939 година при погребението на един починал комунист издига трибуна, като най-първ запява една комунистическа песен и извиква: "Другари, от всички страни, съединявайте се!".

На 1 май 1939 година взема най-активно участие в сбиванията между комунисти и полицията в градското казино по случай първомайското събрание, организирано от Българския работнически съюз. Нанася побой над стражарите и един цивилен полицай, който се опитва да го задържи, но успява да избяга.

На 11.IV. 1940 година е задържан като главен организатор на таен циклостил, на който е отпечатвал нелегални комунистически материали. Но по липса на достатъчно доказателства, за углавно преследване, същият е въдворен за срок от шест месеца. Лицето да се изпрати на Военно-полеви съд.

Началник Държавна сигурност... {не се чете) Началник отделение "А"... (не се чете)

Сцената се осветява.

Втори комунист с верига и белезници е изправен срещу публиката.

ВТОРИ КОМУНИСТ: Дължа да заявя, че съвсем не считам войната изгубена за СССР, както предполага прокурорът, а напротив смятам, че победата на социализма и комунизма над капитализма е неминуема. Смятам, че СССР далеч не е военно сломен, че неговата победа ще спаси България от окупация и от неминуемо утрешно политическо и стопанско поробване, така както навремето Русия спаси България от турско иго. Смятам съюзяването в настоящето и в

миналото с германските империалисти за най-голямо провинение на Династията към жизнените интереси на българския народ. Опитът ми за избягване от фабрика "Петрол" считам за резултат на неправилната преценка да стореното и като надделяване на чувството за самосъхранение над чувството за дълг, затова евентуалното наказание, което ще ми се наложи от съда, ще го считам за заслужено от мен наказание, не за стореното, а за онова, което поради малодушие не съм сторил. Но и това свое проявено малодушие приписвам на полицейско-варварските методи на възпитание на буржоазната действителност в България, осакатяващи човешката душа до степен на робска еснафщина.

Прокурорът премълчава фактите, че симпатиите на народа на България в тази война са на страната на Освободителката ни Русия, че съчастието на България в това най-подло нападение в историята против СССР, крепостта на мира, науката, изкуствата, религиозната свобода, прогреса и демокрацията е черно петно за България, което обвиняемият се е опитал да почисти отчасти с бензин, че макар и несполучлив този опит на обвиняемия има морално-политическо значение. Че мнозина в България навярно хвалят обвиняемия и не го осъждат за това му дръзновение, че законите и наредбите, по които се иска наказанието му са гласувани от "избрани" по насилнически и противоконституционен път народни представители.

В обвинителния акт не се споменава, че съм работил на пристанището в Русе, че съм бил очевидец на жалкото издойване на българското стопанство от страна на германските окупационни власти, извличат се с гемия милиони килограми храни, олио, плодов пулп, тютюни, нещо, което не може да не възмути обвиняемия.

Премълчава се фактът, че обвиняемият е човек на честния зидарски труд, баща на семейство, а не платен функционер, както го нарича прокурорът.

Резултат от драконовските санкции предвидени от издадените по противоконституционен път закони за защита на държавата, се явява отчаяната ми самозащита при опита на чужденеца германец да ме залови на българска земя и неволното му убийство, за което съжалявам.

Накрая, премълчава се факта, че всички уличени в симпатии към мира и към СССР честно мислещи български интелектуалци, работници, просветени и кооперативни дейци, от които съм и аз, се гонят без съд и следствие и с хиляди се изпращат в концентрационни лагери.

Добавям, че в одобрени от цензурата книжни издания съм чел, че след миналата световна война Германия плати след инфлацията на марката 32 000 лева, вместо 32 милиарда марки, които е дължала на България за доставени стоки. Че сега пак се трупат милиарди левове германски банкноти в БНБ, за които след войната нищо няма да получим. При този пладнешки грабеж не можех от родолюбив да не защити живота и честта на родината си от подобни съюзници-разбойници. Това беше лично указание за мен, че независимостта и суверенитета на

любимото отечество България са в ръцете на господата Бекерле и Хитлер, същите, които разгромяват отечеството на всички трудещи се - сталинския СССР. Затова реших да стана доброволец на Сталин, разумен, не фанатизиран, както се изразява блюстителят на закона, господин прокурорът. Ведно с главата си, поднасям на съда и обществото следната заключителна дума:

Империалистическите войни са позор на човечеството! Край на тях! Мир на хижите, мир на палатите! Смърт на капитализма! Смърт на експлоататорите от човек на човека! По-добре да умреш прав, отколкото да живееш на колене! Когато тиках варели олио или пулп за германските бандити, съвестта ми ме хулеше "Подлец! Подлец!" Сега ми е по-леко, макар да съм обречен на тормоз и бесилка - "И ако слънцето (Москва) престане някога над нас да свети, в ада ще да влезе, главня да вдигне, да ни светне!" Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира! Сталин да живее!

Вторият комунист се изтегля назад, възкачва се по сцената, докато прожекторът го загубва.

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Смърт чрез обесване!

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Наказателно дело 645/42 година, смърт чрез разстрел!

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Наказателно дело 673/42, смърт чрез разстрел!

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Смърт чрез обесване!

ВТОРИ ЧЕТЕЦ: Смърт чрез разстрел!

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: Смърт!

ВТОРИ. ЧЕТЕЦ: Смърт!

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ: До господин министъра на вътрешните работи.

Господин министре, донасяме Ви, че съгласно заловените документи, борбата на нелегалните групи в страната има следните задачи:

1. Унищожение на всички бойни средства, транспорти, оръжие, машини, жива сила на немските окупатори до изгонването им от нашата страна.
2. Унищожение на всички предатели и агенти на немските окупатори у нас, особено проявилите се като кръвоубийци на народа.
3. Въоръжение и военно обучение на народните маси.
4. Защита на народните водачи от преследването на немските окупатори и предатели.
5. Пълна братска помощ на освободителната борба на сръбския и гръцкия народи.

Директор на полицията...

(не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До господата командирите на всички военни области, до господата военните коменданти.

Във връзка с активизиране дейността на нелегалната комунистическа партия,

както и вече направените опити за снабдяване на противодържавните елементи с оръжие от наличното въоръжение на войската, обръщам внимание, че всички военни арсенали, складове и други трябва най-строго да се охраняват, а повереното оръжие да се държи под най-строг отчет. Войниците да се пускат в отпуск без оръжие.

Министър на войната...

(не се чете)

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До господин началника на отдел Държавна сигурност при Дирекцията на полицията. До господина началника на отделение "А" -Тук.

Господин началник, донасям, че на 25 тогава, в един часа по обед, задържахме, в района на артилерийските казарми, лицето Трети комунист, студентка първа година в университета, живуща в София... която пренасяше един куфар. При личния обиск в куфара бяха намерени шест пистолета - калибър 7,65, с дванадесет пълнителя и отделно осемдесет патрона за същите пистолети, два пистолета - калибър 6,35, с два пълнителя и тридесет патрона. Очевидно оръжието е изнесено от казармите. Лицето представихме на адреса на Дирекцията на полицията.

Разузнавач 10422

Сцената се осветява. Познатият кабинет на познатия началник в София. Вечер. Запалена лампа на бюрото. Началникът седи на бюрото си и чете вестник. Срещу него стои права студентката -Трети комунист. Продължителна тишина. Началникът продължава да чете, като е скрил лицето си зад разтворения вестник.

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Четете ли

НАЧАЛНИКЪТ (зад вестника): Чета.

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Какво четете?

НАЧАЛНИКЪТ: Каквото пише.

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Ама така, както четете, прочитате ли нещо между редовете?

НАЧАЛНИКЪТ (сваля вестника): Я виж ти! Да не искаш ти да ми го четеш и разясняваш!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Ами няма да е лошо да ви разяснят някои работи.

НАЧАЛНИКЪТ: Че аз тъкмо за това съм те поканил! Да си разясним някои работи!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Ако е за скъсяването на Източния фронт, мога да почна веднага!

НАЧАЛНИКЪТ (изненадан): Ти къде се намираш?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: В полицията!

НАЧАЛНИКЪТ: Изглежда друг път не си била!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не.

НАЧАЛНИКЪТ (усмихва се иронично): Нищо ли не си чула за нас?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Чула съм, че тук е десетият кръг на ада!

НАЧАЛНИКЪТ (става): Единадесетият! (Приближава.) Не те ли е страх?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Няма за какво!

НАЧАЛНИКЪТ: Правилно, щом съвестта ти е чиста, наистина няма за какво да те е страх!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: И освен това аз вярвам в разума... дори...

НАЧАЛНИКЪТ: Дори? ТРЕТИ КОМУНИСТ: И на полицай като вас! НАЧАЛНИКЪТ:

Благодаря! За разлика от теб, обаче", аз не вярвам в твоя разум!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Толкова по-зле за вас!

НАЧАЛНИКЪТ: Ти се държиш така, като че не знаеш за какво си тука?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Напротив, зная. За куфара с пистолетите.

НАЧАЛНИКЪТ: Хм, виж ти! Като те гледа човек, никога не може да допусне, че имаш нещо общо с куфар с пистолети!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз наистина нямам нищо общо с този куфар!

НАЧАЛНИКЪТ: Преди малко говорихме за чиста съвест и за разум!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Именно!

НАЧАЛНИКЪТ: Значи грешка! Извинявай! (Връща се към бюрото си.) Ами тогава да те пуснем да си вървиш?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Крайно време е!

НАЧАЛНИКЪТ: Може би ще поискаш да ти върнем и куфара!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Той не е мой!

НАЧАЛНИКЪТ: Знам, знам. Дал ти го е един непознат да го пазиш, докато дойде друг непознат да си го вземе, нали така?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не вярвате ли?

НАЧАЛНИКЪТ: Вярвам, дума да няма! Как мога да не ти вярвам!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз съм съвсем ясна!

НАЧАЛНИКЪТ: Да не би пък аз да съм неясен? Все пак, я си припомни, дали случайно не познаваш някой от непознатите?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не ги познавам!

НАЧАЛНИКЪТ: Как изглеждаше този, който ти даде куфара? Опиши ми го! (Взема лампата от бюрото и светва в лицето ѝ, като зорко я наблюдава.)

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Млад мъж... висок...

НАЧАЛНИКЪТ:... или може би нисък?...

ТРЕТИ КОМУНИСТ:... с черни коси...

НАЧАЛНИКЪТ: Аз пък си мислех, че е рус...

ТРЕТИ КОМУНИСТ:... с очила...

НАЧАЛНИКЪТ: Сигурно е бил сляп...

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Беше облечен в светъл шлифер...

НАЧАЛНИКЪТ: Гол е бил! Гол!

ТРЕТИ КОМУНИСТ (усмихва се невинно): Вие май не ми вярвате?

НАЧАЛНИКЪТ (отдръпва се от лампата): Ако ги бях повярвал, отдавна нямаше да съм на това място! Трябва да ти кажа, че си с бедно въображение! Деветдесет на сто от вашите, като ми описват непознати казват, че са високи, черни, със светли шлифери! Банално! (Внезапно.) Какво правеше ти край казармите?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Разхождах се.

НАЧАЛНИКЪТ: По това време, на това място?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Обичам да се разхождам на необичайно място в необичайно време!

НАЧАЛНИКЪТ: Ние пък се интересуваме от такива необичайни разходки. Особено, когато една млада, красива дама, с невинен израз мъкне цял арсенал с оръжие. Къде го носеше?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: След като човекът, който ми го даде да го пазя, се забави много, аз реших да го взема със себе си... и вярвах, че ще ме настигне надолу... Вместо това дойдоха вашите агенти!

НАЧАЛНИКЪТ: И ти не знаеше какво има в куфара?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Бях ужасно изненадана! Видя ми се много странно, че в куфара има такива работи! Аз никога не съм виждала пистолет отблизо!

НАЧАЛНИКЪТ: Ами аз мога да ти покажа! (Отива при бюрото си, изважда един пистолет и приближава студентката.) Ето... това е пистолет... същия калибър... (Насочва го към нея.) Вдигаш предпазителя... натискаш спусъка... (Внезапен изстрел, на който студентката не реагира. Началникът изпитателно я гледа.)

Извинявай, просто без да искам. Но ти май въобще не се уплаши? ТРЕТИ

КОМУНИСТ: Щяхте да ме убиете!

НАЧАЛНИКЪТ: Да, наистина! Но какво самообладание имаш! Браво! Добре са те избрали! Хубава, смела, със самообладание! Възхищавам ти се! (Прибира пистолета.) Знаеш ли, на другите, които прекрачват тая врата, ченетата им тракат от страх! А ти, като че ли си ми на гости!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз разчитах на вашето гостоприемство! А вие продължавате да ме държите права!

НАЧАЛНИКЪТ: Извинявай, много извинявай... ще ти предложи един хубав фотьойл, но... Нека по-напред изясним въпроса с куфара, така да се каже моето гостоприемство и твоят куфар са свързани!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз вече обясних!

НАЧАЛНИКЪТ: И аз почти бях приел обяснението, но си спомних една малка подробност - този другар, на когото е трябвало да предадеш куфара с пистолетите е тука (посочва горе) и той ни изпрати да ти помогнем да ги пренесеш!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Тук има някакво недоразумение!

НАЧАЛНИКЪТ: Така ли!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз не познавам никакъв другар и никой не ми е поръчвал да му нося куфар с пистолети!

НАЧАЛНИКЪТ: Да, но той твърди, че те познава много добре и каза още много работи!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Какво може да каже!

НАЧАЛНИКЪТ: Каза, че ти си член на районния комитет на Ремса, че влизаш в състава на бойната група, която трябва да доставя оръжие на нелегалните, че си вербувала военни чиновци, от които взимаш оръжието, че това не ти е за първи път и така нататък...

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Това не е вярно!

НАЧАЛНИКЪТ: А кое е вярно? Ти одева искаше да ми обясниш за скъсяването на Източния фронт. Но нека по-напред, аз да ти обясня нещо за скъсяването на живота!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Този човек, който ви е казал тези неща, лъже. Всичко беше една случайност!

НАЧАЛНИКЪТ (приближава към нея с лист и писалка в ръката, подава ѝ ги): Слушай, моето момиче, не искам да стават нежелателни неща! Трябва да ти кажа, че оттук жива няма да излезеш, докато не признаеш всичко, което си извършила! Вземи и пиши! Имам листа и мастила, колкото ти е нужно!

ТРЕТИ КОМУНИСТ (не взима листа и писалката): Нямам какво да лиша! Не познавам никакви военни и никога не съм се занимавала с такива работи!

НАЧАЛНИКЪТ (отдръпва се, гледа часовника си): Давам ти пет минути да си мислиш!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Можете да почнете веднага!

НАЧАЛНИКЪТ: Ние ще почнем веднага, но няма да свършим веднага!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Голямо геройство е да биеш вързан човек!

НАЧАЛНИКЪТ: След като този човек пренася цели куфари с пистолети и патрони, той трябва да бъде не само вързан, но и обезвреден. Или трябва да оставим милостивите госпожици като теб да ни изпозастрелят, или пък направо да предадем властта на другарчетата от горите и да ги помолим за снизхождение!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Ако ми разрешите да бъда обективна, само последното ви остава! Това и децата го знаят!

НАЧАЛНИКЪТ: Възможно е! Но русите трябва да изминат до нашата граница още петстотин километра! И когато те дойдат, няма да има кой да ги посрещне!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Все ще остане някой!

НАЧАЛНИКЪТ: Но не и ти!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Щом това ви утешава!

НАЧАЛНИКЪТ (приближава към нея): Нямам време за излишни разговори! Откога членуваш в Ремса?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Никога не съм членувала и не членувам в никакъв Ремс! Аз съм една най-обикновена българка, която се старее да мисли със собствената си глава!

НАЧАЛНИКЪТ: Мислиш! Да му дожалее на човек за тебе!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Нима наистина ви е жал?

НАЧАЛНИКЪТ: Аз знам какво те чака, ако не проговориш! (Разхожда се.) Сигурен съм, че след всичко това, ако можеш, ще се попиташ за какво си се родила! И за какво е трябвало да умреш! Там, на стрелбището, като ги изправим, сигурно всички се питат, но не смеят да си отговорят, защото да признаеш, че си жертвай в името на една безсмислица, това значи да прокълнеш майка си, че те е родила! Щял да дойде комунизмът! Какво като дойде? Хората щели да бъдат равни и щастливи! (Смее се.) Дори така да е. Какво от това? Като ги питам твоите другарчета тука, за какво се жертват, казват, за народа, за свободата!

Нещастници! (Пак се смее.) Народ няма! Не е имало и няма! Има някакво географско пространство, населено от индивиди, самосъхраняващи се егоисти, хищни животни, които се дебнат един друг цял живот, и тук-там като остров, някой, който се опитва да намери Бога. Или ще ми кажете, че народ - това е вашето чувство да отговорност пред другите. Позволи ми да ти кажа, че това е патологичната идея, която се явява в главите на неосъществените хора, да! А свободата? Това е втората най-безсмислена дума, която има в речника! Никой никога не е бил свободен! Вашите философи са го казали, животът се движи от противоречията. Човек никога не може да се освободи от тях, остава вечен роб! Каква свобода?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Извинете, но аз не виждам и какъв е смисълът на вашата дейност в полицията! Щом няма народ и няма свобода, защо трябва да има полиция!

НАЧАЛНИКЪТ: Полиция има и ще има. Нейните функции са съвсем прости. Тя служи на тоя, който ѝ плаща, за да защитава неговите интереси! Но в този момент аз не разговарям с теб като полицай!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Струва ми се, че вие сте преди всичко и само полицай!

НАЧАЛНИКЪТ: Наистина аз искам да те накарам да кажеш доброволно истината за pistolетите, но заедно с това искам да те убедя, че пътят, по който си тръгнала, свършва тук! И ти давам възможност да се върнеш назад!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не ви разбирам!

НАЧАЛНИКЪТ: Ти си млада, хубава, ти трябва да живееш, трябва да се любиш, трябва да раждаш, да отглеждаш деца, да се осъществиш в името на природата, която те е създала...

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Че аз тъкмо това правя!

НАЧАЛНИКЪТ: Не злоупотребявай с моето разположение!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз не искам да говоря за себе си, защото наистина съм въвн от повода за нашия разговор. Но докато вие говорихте за тия, които са минали оттук, аз неволно поисках да бъда като тях и че ако трябва да избирам между живота, който вие предлагате, и смъртта, която те предлагат, сама ще отида на

стрелбището!

НАЧАЛНИКЪТ (иронично): Защо?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Защото съм човек!

НАЧАЛНИКЪТ: А няма аз не съм?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Мисля, че този въпрос трябва да го зададете на себе си?

НАЧАЛНИКЪТ: А я си представете, че тази нощ пусна всички твои другарчета, които са при мене, или още по-добре, въоръжа ги и призори ликвидираме властта, буржоазно-фашисткото правителство, както вие казвате, и аз заставам твърдо зад комунизма... Тогава ще ме признаете за човек, а?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не зная.

НАЧАЛНИКЪТ: И то ще бъде същото. Вместо да стрелям срещу вас, ще стрелям срещу тях! Съвсем същото!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: С вашите убеждения и с вашия характер ще бъде още по-голяма подлост!

НАЧАЛНИКЪТ: Подлост! А това, че ти пренасяш куфари с пистолети, за да стреляш срещу хора, които не споделят твоите разбирания за живота, не е ли подлост?

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Аз не съм пренасяла куфари с пистолети!

НАЧАЛНИКЪТ (приближава към нея): Слушай, аз се опитвам да те спася по най-безопасния начин! Жал ми е за тебе, затова правя всичко възможно да те вразумя! (Пауза.) Оттатък вратата те чакат от военното разузнаване. Те искат имената на хората, които са ти дали пистолетите! И те ще ги получат!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не от мен, защото аз нищо не зная!

НАЧАЛНИКЪТ: Разбери, момиче, няма нищо по-хубаво от живота, от възможността да се движиш, да дишаш, да мислиш, да усещаш, няма нищо по-хубаво от здравето, да си чувстваш силите, да съществуващ като пълноценен човек! Няма идея нито на земята, нито на небето, заради която да си заслужава да пожертваш всичко това!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не разбирам какво искате от мене!

НАЧАЛНИКЪТ: Имената на хората, които са ти дали пистолетите!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не познавам такива хора! Обясних ви вече!

НАЧАЛНИКЪТ: Обещавам ти под клетва, че на никой от тях нищо няма да направим! И те никога няма да узнаят, че ти си ни казала! Само ще имаме предвид!

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Вие, господин началник, не разбирате от дума! Аз нямам нищо общо с тази работа!

НАЧАЛНИКЪТ: Ами ако имаше? Ако приемем, че нашите сведения са верни и ти си това, което си, тогава щеше ли да кажеш имената им.

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Не!

НАЧАЛНИКЪТ (към бюрото си): Бог ми е свидетел, мила госпожице, че направих каквото можах, за да те спася. И сега... :

ТРЕТИ КОМУНИСТ: Трябва да си измиете ръцете... като Пилат!

НАЧАЛНИКЪТ: Историята ще ги измие! (Звъни. Влизат агентите. Към агентите.) Не признава! Започнете!

Агентите хващат студентката и я повеждат навън.

ТРЕТИ КОМУНИСТ (от вратата): Историята не мие мръсни ръце, господин началник!

Извеждат я. Началникът остава сам. Тишина.

ЪРВИ ЧЕТЕЦ (гласът на Трети комунист): Скъпи мой, пак повтарям, не са прави онези другари тук и навън, които мислят, че под натиска на боя и изтезанията не може да се устои, не може да се пази тайната. В това се уверих, като изпитах всички прелести на модерната инквизиция върху собствената си кожа. Твърдо вярвам, че честният и доблестен антифашист може да изтърпи всички инквизиции и да не каже нито дума на гадовете...

Тишина.

АГЕНТЪТ (влиза): Мортос, господин началник!

НАЧАЛНИКЪТ: Как? АГЕНТЪТ: Кръвоизлив в мозъка!

НАЧАЛНИКЪТ: Хм!

АГЕНТЪТ: Много нежна, господин началник...

НАЧАЛНИКЪТ: А военните?

АГЕНТЪТ: Много се ядосаха... така и не разбраха нищо...

НАЧАЛНИКЪТ: Ами, направете смъртния акт, докторът да напише каквото трябва... В края на краищата един по-малко...

АГЕНТЪТ: Не се свършват, господин началник, не се свършват! (Излиза.)

Сцената се загъмнява. Появяват се четците.

ПЪРВИ ЧЕТЕЦ:

До Дирекцията на полицията, отдел Държавна сигурност. Твърде бързо.

Поверително.

Донасям, че в сражението при Макоцево беше ранено и пленено лицето Четвърти комунист от град София, търсен от полицията и укриващ се като нелегален. Тъй като разпитът на същия е от съществено значение за успешното провеждане на възложената ни акция, молим за спешното ви съдействие.

Командир на жандармерийската дружина... (не се чете)

ВТОРИ ЧЕТЕЦ:

До командира на жандармерийската дружина. Незабавно изпратете лицето

Четвърти комунист на адреса на Дирекцията на полицията, за да бъде

произведено дознание. Началник отдел ДС... (не се чете) Началник отделение " (не се чете)

Сцената се осветява. В средата стои изправен, по риза, с бинтована ръка Четвърти комунист. Началникът дълго се разхожда около него. Агентът стои до вратата.

НАЧАЛНИКЪТ (застава до Четвърти комунист): Боли ли те?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Боли.

НАЧАЛНИКЪТ: Ако се беше предал веднага, нямаше да се случи тая работа!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ (полуиронично): Сигурно!

НАЧАЛНИКЪТ: Защо се смееш?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Защото полицията се е загрижила за ръката ми.

НАЧАЛНИКЪТ: Представи си, че и ние сме хора! Докторът дойде при мен и каза, че веднага трябва да се оперира, иначе ще се инфектира и може да стане късно. Ампутация и така нататък...

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Господин началник, ако толкова държите да бъдете хуманни, разстреляйте ме!

НАЧАЛНИКЪТ: Много бързаш, мой човек! Много бързаш! Ако се умираше така лесно, човек щеше да бъде много щастлив! Смъртта е нищо, умирането е всичко, умирането!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Умъртвяването!

НАЧАЛНИКЪТ: Както искаш си го разбирай! (Застава пред него. Внезапно.) Къде е отрядът?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: В гората.

НАЧАЛНИКЪТ: Къде?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Идете си го намерете!

НАЧАЛНИКЪТ: Ние ще го намерим, но ти няма да го намериш! Колко души сте!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Идете ги пребройте!

НАЧАЛНИКЪТ: Кой ви е командир?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Защо си губите времето с мен! Казах ви, разстреляйте ме, и за вас добре, и за мен добре!

НАЧАЛНИКЪТ: Още един герой! Аз много обичам героите! Всъщност вие сте ми задължени на мене! Аз съм този, който ви прави герои! Ако ме нямаше мене, какви герои ще сте!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Вие сте вулгарен убиец! И скоро, много скоро ще платите за всичко!

НАЧАЛНИКЪТ (се усмихва): А, не! Едни плащат, едни не плащат! Който се намери! Ето, ти се хвана, ти ще платиш целия отряд! А твоите другари, утре като победите, вие сигурно ще победите, ще слязат здрави, прави, ще поемат властта и живота, и я се сетят за тебе, я не! Те ще си живеят живота, а ти ще гниеш! И никой няма да знае гроба ти, нито болката ти, нито мъката ти!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Не обичам панахидите, господин началник!

НАЧАЛНИКЪТ: И това не е всичко. Аз ще се погрижа в една папчица да оставя едно твое показание... Тук имаме специалисти по имитиране на всякакви почерци... Такова едно показание с фактчета... че те ще те смятат точно за това, което не си! Ти искаш да умреш герой, а пък аз ще те превърна в един много

подъл предател! И ще те замаскирам, та вашите да те открият! Пък може и да те оставя жив, да видя как ще обясняваш...

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Вие сте един подлец и мерзавец!

НАЧАЛНИКЪТ: Без квалификация! За вашите съм подъл, за нашите съм спасител на родината, верен син на отечеството! Такива ми ти работи! Ще говориш ли?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Не!

НАЧАЛНИКЪТ: Тогава да съобщя дневния ред... Най-напред ще те предам на тия (посочва агента) биячите. Ще те качат горе... ще се опитат да ти наместят строшените кости на ръката... Ако издържиш, утре по това време ще разговаряме пак... и после пак горе... и пак тука... докато кажеш... Все ще кажеш нещо... Виж, мога да ти предложа една съвсем честна сделка. Ти ще ни кажеш това, което те питаме, ние никъде няма да го отразим, само аз ще зная... Ще те изправим пред съда и ще ти дадем много тежко наказание... Така че ще ти спестим мъките, ще останеш жив и ще бъдеш неопетнен герой! Обещавам ти! Никой нищо няма да научи! (Сочи главата си.) Колко работи има в тази глава! А?... Колебаеш ли се! Смущава ли те някой?... (Махва на агента да излезе.)

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Господин началник, ако някога, макар и за миг съм имал някакво съмнение в нашата борба, сега виждам, че тя е безусловно необходима, че тя ще премахне от тялото на човечеството тия гнойни изроди като вас!

НАЧАЛНИКЪТ: И какво ще правите без мен? (Смее се.) С кого ще се борите?

Слушай, момче, послушай ме! Нищо на света не може да бъде премахнато! Менят се само формите, а всичко остава такова, каквото си е било! И това е животът! Всичко трябва да съществува - и добро, и зло, и честно, и безчестно, и достойно, и подло, защото - запомни, едното съществува чрез другото! Ако нямаше такива като мене срещу тебе, и тебе нямаше да те има! Така, че в края на краищата, остава един единствен въпрос - за твоето собствено съществуване!... Аз чакам да говориш!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Няма какво да чакате!

НАЧАЛНИКЪТ: Все пак помисли!... (Смее се.) Ще повикам линейката, ще ти оперират ръката... и никой нищо няма да знае... а един ден, когато изтрезнееш, ще ме й благославяш... (Приближава към него.) Втриса ли те?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Нищо ми няма!

НАЧАЛНИКЪТ: Седни! (Подава му стол, но Четвърти комунист остава прав.)

Пауза.

НАЧАЛНИКЪТ: Ти комунист ли си?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Да.

НАЧАЛНИКЪТ: А защо си комунист?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Защото има такива като вас!

НАЧАЛНИКЪТ: Аз искам да зная защо си станал комунист... Питам те съвсем сериозно!

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Полицейско любопитство.

НАЧАЛНИКЪТ: Човешко любопитство.

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Ще ви кажа... аз бях сам... живеех съвсем сам, нямах другари, нямах никого... и поради самотата си станах комунист!

НАЧАЛНИКЪТ: Искаш да кажеш, че комунизмът те е избавил от самотата!

(Усмива се.) Илюзии! Човек се ражда сам и умира сам.

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: По-важното е, че не живее сам!

НАЧАЛНИКЪТ: Там ти е грешката! И ти ще я разбереш, но ще бъде късно! Защо не седнеш?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: Аз мисля, че трябва да ме заведете вече горе!

НАЧАЛНИКЪТ: Ти лесно ще се качиш горе, но трудно ще слезеш! Питам те за последен път - ще отговаряш ли?

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ: ... (Мълчи.)

НАЧАЛНИКЪТ: Добре, да бъде твоята воля! (Звъни, влиза Агентът. Към Агентът.) Завинтете халка на пода и - на денонощни мъки! Докато не каже всичко, всичко! И ако не говори, дайте го на жандармерията! Хайде!

Агентът извежда Четвърти комунист. Сцената се затъмнява, за да се появи отново кръгът на смъртта върху който е Четвърти комунист - сам.

ЧЕТВЪРТИ КОМУНИСТ (от кръга към публиката): Мили родители, това са последните ми думи. Треперя малко, защото ми е студено. Прощавайте завинаги. Не плачете за мен. Не бих искал никога да свърша така, но... Прощавайте за всички неприятности, които ви причиних. Желая ви щастие, успех и дълъг живот... Сбогом!...

Четвърти комунист отминава по кръга, при чието пълно завъртане се появява Шести комунист.

ШЕСТИ КОМУНИСТ: Скъпи мои, чувствам, че последният миг на земния ми живот настъпва. Аз ви моля да ми простите за това, че бях причина за много ваши физически и душевни страдания. Понесете всичко мъжествено, защото животът е борба и всички хленчещи натури са осъдени на загиване. Умирам сега, когато виждам хубавия радостен ден и щастливия живот, който се приготвя за идващите поколения. Моля, за последен път да ми простите.

Шести комунист отминава заедно с кръга, за да се появи в светлината му Седми комунист.

СЕДМИ КОМУНИСТ: Мили родители, знам, че неутешна ще бъде вашата скръб по мен, затова ви моля да ми простите за болките и страданията, които ви причинявам. Знаете защо постъпих така и вярвам, че не ще ме съдите за моите дела... Аз умирам горд и честен пред съвестта си, с дълбока ненавист към народните убийци, които издигнаха черните бесилки и потопиха цял един народ в сълзи. Аз не жала, че умирам, мили родители, защото знаех за какво живея.

Живейте с обич вкъщи. Не забравяйте да потърсите и моя гроб. И някога, в друго време, пренесете костите ми в родното село, нека там почиват... Изпращам ви моите привети от бесилката и ви желая всичко най-хубаво в живота...

Седми комунист отминава заедно с кръга, за да се появи Осми комунист.

ОСМИ КОМУНИСТ: За какво ми е нужен животът, когато стана зловонен труп, чрез който загиващата реакционна класа ще се опитва да всява всред победоносно шествания пролетариат и да ме използва, за да отсрочи своята гибел. Не! По-добре мъртъв - но жив за своята класа, отколкото жив - но вонящ политически труп.

Вярно, че е тежко всеки миг да очакваш смъртта и най-слабият шум да те кара да се стряскаш и да ги очакваш. Ето, идат, идат да те вземат. Сърцето бие до пукване. Но... Стъпките се отдалечават и ти падаш на кравата като презрял плод до дънера. Нервите не могат да издържат и ти викаш смъртта като спасение. Агонията е страшна, смъртта - не!

Аз бих бил спокоен и радостен, отивайки към бесилката, само тогава, когато зная, че нито името на партията, нито своето съм опетнил със своя къс, но пълен с борба за освобождение живот. И с въже на врата аз, наместо вие, ви извиквам: "Дерзайте, макар и със скъпи за нас жертви, победата е наша! Който е готов на жертви, той ще има победата!".

Осми комунист отминава заедно с кръга, за да се появи в светлината Девети комунист.

ДЕВЕТИ КОМУНИСТ: Едно само ме учуди и огорчи в момента, когато се бесят нашите другари и когато въжетото се готви да прегърне и мен, вие в нашите села не сте единомислещи, чувам за търканици, за страх от терора, за свиване и бягство от масовата работа. Другари, та няма аз не излязох от вашата среда, та за кого жертвах живота си? Защо са тези зловредни, глупави ежби? Зная, че те са резултат на вкоравената еснафщина и страх, но това трябваше да се изживее. Та това ли трябваше да чуя и то в момента, когато се прочита от палачите смъртната ми присъда, заради борбата ми за победата на светото дело... Тук от килията и под щика на часовоя, пращам към вас моите думи, които може да бъдат последни: "Другари, бъдете болшевики!".

Девети комунист отминава заедно с кръга, за да се появи Десети комунист.

ДЕСЕТИ КОМУНИСТ: Умирам за живот, който ще бъде по-светъл от слънцето, по-хубав и от най-хубавите цветя и по-свободен и по-справедлив от всички досиета. Умирам с вярата, че утре ще съмне, че утре ще бъде хубав ден, най-хубавият от всички досега. Десети комунист отминава заедно с кръга.

КРАЙ